

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**OKUL SOSYAL HİZMETİ KAPSAMINDA FİLM İNCELEMESİ:
“ŞEYTANA KARŞI” FİLMİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Rukiye ŞİMŞEK**

**Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

Haziran-2021

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OKUL SOSYAL HİZMETİ KAPSAMINDA FİLM İNCELEMESİ:
“ŞEYTANA KARŞI” FİLMİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Rukiye ŞİMŞEK

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Okul Sosyal Hizmeti Kapsamında Film İncelemesi: “Şeytana Karşı” Filmi Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 53 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve/...../ tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen..... intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %9’ dur.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Rukiye ŞİMŞEK

Öğrenci Numarası : 187203014

Ana Bilim Dalı :Sosyal Hizmet

Programı :Sosyal Hizmet

Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.

(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

Burak KÜSMEZ

Danışman

(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

ÖN SÖZ

“Nun. Kaleme ve yazdıklarına and olsun.” (Kalem Suresi, 1).

Hamd olsun Allah’a! Selam olsun ona inanan kullara! Yüce Rabbim’ e sunduğu nimet ve kolaylıklardan ötürü şükrediyorum. Zira O’nun (c.c.) izni olmadan bu çalışma elbette tamamlanamazdı.

Lisans eğitimim boyunca hayalini kurduğum yüksek lisans eğitimimi tamamlamanın heyecanı içerisindeyim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden sıklıkla faydalandığım, hocalarımdan da hocası, kıymetli danışmanım Prof. Dr. Ali Rıza ABAY hocama,

Hayatımın her anında sevgi, şefkat ve sabır ile yanımda olan ve beni her daim destekleyen sevgili babam Ramazan ŞİMŞEK ve canım annem Şaziye ŞİMŞEK’ e, araştırma sürecinde mesleki bilgi ve deneyimlerini paylaşan ağabeyim, sınıf öğretmeni Ahmet Sezgin ŞİMŞEK’ e;

Lisans dönemimden beri bana inanan ve destekleyen kıymetli hocalarımdan Arş. Gör. İhsan YILKAN ve Arş. Gör. Metin ERDEM’ e, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Rukiye ŞİMŞEK
ELAZIĞ-2021

İÇİNDEKİLER

BEYAN BELGESİ.....	i
ÖN SÖZ	ii
KISALTMALAR	vi
TABLOLAR	vii
ŞEKİLLER	viii
ÖZET	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
SUMMARY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	5
ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	5
1.1. Sanat Ve Toplum	5
1.2. Okul Sosyal Hizmeti Kavramı	6
1.2.1. Okul Sosyal Hizmetinin Tarihsel Gelişimi	7
<i>Amerika Birleşik Devletleri'nde Okul Sosyal Hizmeti</i>	8
<i>Kanada'da Okul Sosyal Hizmeti</i>	9
<i>İngiltere'de Okul Sosyal Hizmeti</i>	9
<i>Japonya'da Okul Sosyal Hizmeti</i>	9
<i>İskandinav Ülkelerinde Okul Sosyal Hizmeti</i>	10
<i>Almanya'da Okul Sosyal Hizmeti</i>	11
1.2.2.Okul Sosyal Hizmet Uzmanı, Rol Ve Görevleri.....	11
1.2.3. Okullarda Ekip Çalışması: Okul Psiko-Sosyal Ekibi	13
1.2.4. Sistem Kuramı, Ekolojik Yaklaşım Ve Okul Sosyal Hizmeti	14
1.3. Okul Sosyal Hizmetinde Etik	16
1.4.Dezavantajlı Birey Ve Topluluklarda Okul Sosyal Hizmetinin Önemi.....	16
1.4.1.Engellilerle Okul Sosyal Hizmeti	17
1.4.2.Göçmen Çocuklarla Okul Sosyal Hizmeti.....	18
1.4.3. Suça Sürüklenmiş Çocuklar İle Okul Sosyal Hizmeti	18
BÖLÜM 2	19
TÜRKİYE'DE OKUL SOSYAL HİZMETİ	19

2.1.Türkiye’de Okul Sosyal Hizmeti Proje Uygulama Örnekleri.....	20
2.1.1.Mehmet Karacığanlar Mevlana İmam Hatip Ortaokulunda Gerçekleştirilen Uygulamalar.....	20
2.1.2.Yunus Emre İlkokulunda Gerçekleştirilen Uygulamalar.....	21
2.1.3. Meram Şehit Pilot Ayfer Gök Ortaokulu’nda Gerçekleştirilen Uygulamalar ..	22
2.1.4. Meram Mesleki Teknik Anadolu Lisesi’nde Gerçekleştirilen Uygulamalar ...	23
2.2. Türkiye’de Okullarda Var Olan Sorunlar	23
2.2.1.Okul Fobisi ve Devamsızlık	24
2.2.2. Okul Erken Terki	25
2.2.3. Okullarda Şiddet	25
2.2.4.Madde Bağımlılığı	26
2.2.5.Akademik Başarısızlık.....	27
2.2.6.Aile Katılımı	27
2.2.7. Akran Zorbalığı.....	28
BÖLÜM 3	30
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR ve YORUMLAR	30
3.1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	30
3.1.1.Veritoplama Aracı ve Süreci	30
3.1.2.Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	31
3.2.BULGULAR ve YORUMLAR	31
3.2.1.Filmin Künyesi	31
3.2.2. Akran Zorbalığına Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	32
3.2.3. Okullarda Şiddete Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	35
3.2.4. Okul Erken Terkine Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	36
3.2.5.Madde Bağımlılığına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	37
3.2.6.Akademik Başarısızlığa Yönelik Bulgu ve Yorumlar	38
3.2.7.Aile Katılımına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	39
3.2.8. Okul Fobisi ve Devamsızlığa Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	41
3.2.9. Öğretmen ve İdare Tutumuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	41
TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	44
Tartışma	44
Sonuçlar	45

Öneriler	47
KAYNAKÇA	48
ÖZGEÇMİŞ	53

KISALTMALAR

”	: Saniye
,	: Dakika
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEWM	: Association for Education Welfare Management (Eğitim Refahı Yönetim Birliği)
ÇİP	: Çevresi İçinde Birey
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
EWO	: Education Wellness Officer
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NASW	: National Association of Social Workers
OSH	: Okul Sosyal Hizmeti
OSHU	: Okul Sosyal Hizmet Uzmanı
SED	: Sosyo-Ekonomik Destek
SHU	: Sosyal Hizmet Uzmanı
SSWAA	: School Social Work Association of America
STEP	: Systematic Training for Effective Parenting
PICTES	: Pictes for Promoting Integration of Syrian Children into Turkish Education System
PET	: Parent Effectiveness Training
WHO	: World Health Organization

TABLÖLAR

Tablo 1: Okul Sosyal Hizmeti Tarihinde Önemli Olaylar	7
---	---

ŞEKİLLER

Şekil 1. Sistemlerin karşılıklı bağımlılığının ve ilişkiselliğinin gösterilmesi.....13

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Okul Sosyal Hizmeti Kapsamında Film İncelemesi: “Şeytana Karşı” Filmi Örneği	
Tezin Yazarı: Rukiye ŞİMŞEK	Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 53 (tez) + (ekler)
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet	Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
Okul sosyal hizmeti, yüzyılı aşkın bir süredir dünyada birçok ülkede uygulanmaktadır. Ancak Türkiye’de hala proje aşamasındadır. Mevcut eğitim sistemi içerisinde yer alan sorunların çözümünde okul sosyal hizmeti uygulamalarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Okullarda görev yapan sosyal hizmet uzmanları, şiddet, akran zorbalığı, aile katılımı, bağımlılık, öğretmen ve idare tutumuna ilişkin sorunların çözümünde etkili olan profesyonellerdir. Bu çalışmanın amacı “Şeytana Karşı” adlı filmin içerik analiz yöntemi okul sosyal hizmeti kapsamında incelenmesidir. Bu hedef doğrultusunda yönetmenliğini <u>Mikael Hafstrom</u>’un yaptığı İsveç yapımı “Şeytana Karşı” adlı film incelenmiştir. Elde edilen veriler okul sosyal hizmeti uygulama yöntem ve tekniklerine göre tetkik edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre “Şeytana Karşı” filminde yer alan öğrenci ve okul problemlerinin çözümünde okul sosyal hizmeti müdahalesi gereklidir.	
Anahtar Kelimeler: Okul sosyal hizmeti, okul sorunları, öğrenci problemleri, sanat ve toplum ilişkisi	

Yalova University Insitute of Graduate Education Master Thesis Summary

Thesis Title: Film Review in the Scope of School Social Work: The Example of the Movie "Against the Devil"	
Thesis Author: Rukiye ŞİMŞEK	Advisor: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Date of Acceptance : Toplam Number of Pages : viii (Pre text) + 53 (main body)+(appendices)	
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
School social work has been practiced in many countries around the world for over a century. However, it is still at the project stage in Turkey. School social work practices have an important place in solving the problems in the current education system. Social workers working in schools are professionals who are effective in solving problems related to violence, peer bullying, family involvement, addiction, and teacher and administration attitudes. The aim of this study is to examine the movie named "Against the Devil" within the scope of school social work, with its content analysis method. In line with this goal, the Swedish film "Against the Devil" directed by Mikael Hafstrom was examined. The data obtained were examined according to the school social work practice methods and techniques. According to the findings, school social work intervention is required in the solution of student and school problems in the movie "Against the Devil"	
Key words: School social work, school problems, student problems, relationship between art and society, systems theory and ecological approach	

GİRİŞ

Bu tez son dönemlerde okullarda artan şiddet, madde kullanımı, akran zorbalığı, istismar ve daha birçok çocukluk ve gençlik sorunlarının çözümünde etkili olan okul sosyal hizmeti uygulaması üzerinedir. Sosyal hizmet disiplininin bir alt disiplini olan okul sosyal hizmeti, ülkemizde bazı üniversitelerin lisans bölümlerinde ders müfredatında yer almaktadır. Uygulama kısmı ise dünyada birçok ülkede yer almasına rağmen Türkiye’de proje aşamasında kalmıştır.

Günümüzde okullar çocuklar ve gençlerin zamanının çoğunu geçirdiği, kişilik ve akademik gelişimlerini tamamlarken ikliminden etkilendiği ortamlardır. Bu yüzden mevcut okul ortamlarının niteliğinin artması öğrencilerin hem karakterlerini olumlu yönde etkilemekte hem de akademik başarılarına katkı sağlamaktadır. Ülkemizde okul rehberlik servislerinin faaliyetleri değerlendirildiğinde; sunulan hizmetlerin gayretlendirilmesi, çocuk ve içinde bulunduğu çevreye yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için “okul sosyal hizmeti uygulaması”nın başlatılması gerekmektedir.

18.yüzyıla kadar sanat ve toplumsalın ilişkisini anlatan çalışmalar, çoğunlukla felsefi ve edebi şekilde ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl sonlarında sanatın sosyolojinin alt dalı olarak kabul edilmesinin ardından sanatın toplumdaki yeri, işlevi ve toplumla etkileşimi sanat sosyolojisinin ilk çalışma alanlarını oluşturmuştur. Sanat ve toplumsal kurumlar arasındaki ilişki nedensellik kavramı ile açıklanabilir. Nitekim sanat, toplumu hem şekillendiren hem de toplum tarafından şekil alabilen bir yapıya sahiptir. Sanat bulunduğu toplumun kültürel yapısına estetik bir bakış açısı ile yaklaşır. Bir başka deyişle sanat içinden çıktığı toplumu yansıtır izlerini gösterirken etkileyici bir dil ve görsellik kullanır.

Sinema sanat çalışmaları arasında görsellik ve dilin bir arada kullanıldığı ve iletilmek istenen mesajın daha rahat aktarıldığı bir türdür. Sinema çalışmaları içinde toplum bilimlerinin önemli bir yeri vardır. Çünkü temelde her ikisinin de meşguliyeti insan ve insan faaliyetlerinin sonucudur. Toplumsal konularda araştırma alanı açısından geniş bir yelpaze sunan sinema, toplumsal gerçeklik ve yaşam deneyimleri hakkında birçok çalışmanın yapılabileceği elverişli bir alandır. Ülkemizde sinema ve toplumsal ile ilgili konularda yapılan çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır. Sinema ve sosyal hizmet ilişkisinde yapılan çalışmaların sayısı ise çok azdır. Bu nedenle sanat ve toplum ilişkisi içinde okul sosyal hizmetinin gerekliliğine odaklanan bu çalışma, sinema aracılığıyla var olan okul odaklı problemlerin; okul iklimi, öğrenci ve aile ilişkilerinden nasıl etkilendiğini anlamaya yöneliktir.

Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışmasının konusu, sinema ile toplumsal yapı arasındaki ilişkinin sosyal hizmet penceresi kapsamında, okul sosyal hizmeti, okul sosyal hizmeti uzmanının rol ve sorumlulukları, okul sosyal hizmetinin gerekliliğinin açıklanmasıdır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, “Neyi?”, “Neden?”, “Nasıl?” sorularına verilecek cevabı açıklamaktır. Her çalışmanın bir amacı olması gerekir. Çalışma konusunu tanımlayan sorun amacı da belirler. Akademik bir çalışmada amaç, araştırmada bahsi geçen sorunun ne olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu amaç, bazen bir durumun tespit edilmesi ya da durumlar arasındaki bağlantının araştırılması ve bir genelleme yapılmasıdır (Aziz, 2015:30). Bu çalışmanın amacı, sanat ve toplum ekseninde incelenen Şeytana Karşı filminde okul sosyal hizmeti uygulamasının gerekliliğine yönelik çıkarımların takdimini yapmaktır.

Araştırmanın Önemi

Bir araştırmanın önemi, konunun seçilme nedeninin somut olgularla temellendirilmesidir. Çalışma konusunun hangi boyutlarının ele alındığı, çalışmanın özgünlüğü, alan açısından önemi ve katkısı vurgulanır (Aziz, 2015: 31) .

Sanat ve toplum ilişkisini açıklayan çalışmaların birçoğu sosyoloji alanında gerçekleşmiştir. Özellikle film analizleri aile, kadın ve toplumsal değişim konularını kapsamaktadır. Ülkemizde okul ve öğrenci sorunlarına yönelik yapılan çalışmalar genellikle aile, okul ve çocuk üçgeninde ortaya çıkan durumları konu edinmiştir. Özellikle okul sosyal hizmeti kapsamında yapılan çalışmalarda film incelemesi tarzında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma bu açıdan özgündür ve referans niteliği taşımaktadır. Çalışmada bahsi geçen filmin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmen geliştirme programında önerilen filmler arasında yer alması da çalışmanın değerini arttırmaktadır. Ayrıca bahsi geçen “Şeytana Karşı” isimli filmin Jan Guillou’nun 1982 basımlı aynı adlı otobiyografisinden uyarlanması da çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Araştırmanın Sorusu ve Alt Sorular

Akademik araştırmaların amacı bir problemi çözmektir. Hakkında araştırma yapılacak konu problem alanını belirler. Araştırma için önemli olan problemlere çözüm bulmak ve bu problemler üzerinden literatüre katkıda bulunmaktır (Türkdoğan,1989:153’den akt.,Cebeci, 2014:53). Bu çalışmanın amacı okul sosyal hizmetine duyulan ihtiyacın nedenini ve topluma sunacağı faydaları ortaya koymaktır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmanın problemleri şunlardır:

Araştırmaya başlanırken çalışmanın ana problemi şöyle belirlenmiştir: Okullarda sosyal hizmet uygulamasının olmayışı okul iklimini ve öğrenci davranışlarını nasıl etkilemektedir?

Çalışmanın daha iyi anlaşılması için ana sorun alt sorularda desteklenmiştir. Alt sorunların ana sorunun çözümünde destek olacağı düşünülmüştür. Belirlenen alt sorunları şu şekilde sıralanmıştır:

- 1.Çocukların olumlu veya olumsuz davranışlar sergilemesinde ailenin rolü nedir?
- 2.Okulların hiyerarşik yapısında ortaya çıkan problemler okul iklimini nasıl etkiler?
- 3.Okul kaynaklı problemlerin çözümünde sosyal servisler aktif rol alır mı?
- 4.Sinema filmleri toplumsal sorunları nasıl konu edinir?

Araştırmanın Yöntemi

Yöntem, araştırma yapılırken izlenen yol ve usuldür. Araştırmacı çalışmasının türüne göre, bilgi kaynaklarına ulaşma ve bilgileri tasnif etme, verileri yorumlama ve sonuç çıkarmada kullanılan teknikleri bu bölümde belirtir (Cebeci, 2014:62).

Bu çalışma Şeytana Karşı isimli filmde yer alan okul ve öğrenci problemlerinin çözümünde okul sosyal hizmeti uygulamasının rolünün ortaya çıkarılması amaçlandığı için nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Verilerin toplanması ve analizinde nitel araştırma desenleri arasında yer alan hermenötik (yorumlayıcı) desen kullanılmıştır. Bu çalışmada film analizi ve içerik çözümleme tekniği kullanılarak Okul Sosyal Hizmetinin gerekli olduğu anlatılacaktır. İçerik analiz tekniği, belgelerin ve ya her hangi bir verinin içeriğini inceleme ve anlama tekniğidir (Neuman, 2013:67'den akt.,Apak, 2018:156). Bir başka ifadeyle içerik çözümlemesi yazılı veya görüntülü meteryalin sistematik analizidir (Aziz,2015:133).

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışma sürecinde bazı sınırlılıklara rastlanmıştır. Bu sınırlılıklar şöyle sıralanabilir:

1. Bu çalışmanın kapsamı Mill Eğitim Bakanlığı Aday Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Programında yer alan Şeytana Karşı isimli filmde yer alan öğrenci ve okul sorunları ile sınırlıdır.
2. Araştırma bulgularının sonuçları örneklem grubunda yer alan film ile sınırlıdır.
3. Çalışmanın benzerinin olmayışı genellenebilirliğini sınırlandırmıştır.

Literatür İncelemesi

Literatürde okul sosyal hizmeti konusu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklar bulunmaktadır. Tezin yazımında bu çalışmalardan istifade edilmiştir. Yerli ve yabancı kaynaklar karşılaştırıldığında yerli kaynakların sayısı pek azdır. Bu kaynaklar arasında ise okul sosyal hizmetini Millî Eğitim Bakanlığı tarafınca önerilmiş film listesinde yer alan filmler üzerinden inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Okul sosyal hizmeti alanında birçok çalışmaya referans olmuş bir çalışma David R. Dupper tarafından hazırlanmıştır. Çeviri editörlüğünü Yasemin Özkan ve Elif Gökçearslan Çiftçi' nin yaptığı Okul Sosyal Hizmeti Etkin Uygulama İçin Beceri ve Müdahaleler başlıklı kitap okul sosyal hizmet uzmanlarına rehberlik amacı taşımaktadır. Ayrıca kitap içeriğinde yer alan vaka çalışmaları okul sosyal hizmet uygulamasının gerekliliğini ve yöntemini de kapsamlı bir şekilde anlatmaktadır.

Çeviri editörlüğünü Yasemin Özkan'ın yaptığı bir başka kitap Okul Sosyal Hizmeti Bir Uygulama Kılavuzu isimli çalışmadır. Bu çalışma Okul Sosyal Hizmeti hakkında teorik alt yapıyı ve müdahale biçimlerini konu edinmiştir. Bu kitap Türkiye'de okul sosyal hizmeti uygulamalarını anlatan ilk kitap olması bakımından oldukça önemlidir (Jarolmen, 2017).

Yerli kaynaklar arasında yer alan bir diğ er önemli çalışma ise Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği tarafından hazırlanan Sosyal Hizmet dergisinin Okul Sosyal Hizmeti  zel sayıdır. Editörlüğünü Gökçe Polat'ın yaptığı dergide okul sosyal hizmetinin Türkiye'de ki gelişimine katkı sağlayan akademisyenlere ait çeşitli çalışmalar mevcuttur.

Okul sosyal hizmeti uygulaması Türkiye'de proje aşamasında kalmıştır. Okul Sosyal Hizmeti Uygulaması isimli  alışma Türkiye'deki projenin uygulama modelini içermektedir. Çalışma Türkiye'de gerçekleştirilecek alan çalışmalarına örnek teşkil etmektedir (Alptekin, Erdoğan, Akbaba, Eroğlu, & Yeğin, 2019). Türkiye'de uygulanan okul sosyal hizmeti uygulaması örneklerini içerdiği için bu çalışma araştırmada en çok başvurulan kaynaklardan biridir.

‐Okul Sosyal Hizmeti‐ (Dağ, 2017) ve ‐Okul Sosyal Hizmetinde Temel Kavramlar‐ (Dağ, 2019) başlıklı çalışmalar kaynak ihtiya ını gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Her iki çalışmada araştırmaya büyük katkıda bulunmuştur.

Selçuk'un (2020) ‐Okul Sosyal Hizmeti ve Onarıcı Adalet: Okullarda Pozitif Dönüşüm‐ isimli çalışma okullarda yer alan disiplin yöntemlerinin  ğrenci,  ğretmen ve veliler üzerindeki etkisini incelemesi ve onarıcı okul sosyal hizmeti müdahale modeli sunması açısından önemlidir. Çalışma okul sosyal hizmeti uygulamasına diğ er çalışmalardan farklı bir perspektifte yaklaşmıştır. Bu açıdan okulda hiyerarşi ve disiplin konularında çalışmanın büyük katkısı olmuştur.

Aktan (2018) yılında ‐Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Yapılandırılması: Gereksinimler, Sorunlar ve çözüm  nerileri‐ başlıklı çalışmasında okul sosyal hizmeti alanında çalışmalar yapan akademisyenler, okul rehberlik hocaları ve sosyal hizmet uzmanları ile yaptığı mülakatlara yer vermiştir (Aktan, 2018). Hak temelli yaklaşım ile okul sosyal hizmetinin gerekliliği üzerine hazırlanan bu çalışma literatürde sayılı kaynaklar arasında yerini almaktadır.

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

“Filmler yalan söylerken bile toplumsal yapımızın can evindeki yalanı söylerler.”

Slavoj Žizek

Bu bölümde sanat ve toplum ilişkisine, okul sosyal hizmeti kavramına, okul sosyal hizmetinin kuramsal alt yapısına, okul sosyal hizmet uzmanının görevlerine, dünyada ve ülkemizde okul sosyal hizmetinin tarihsel gelişimine ve uygulama örneklerine değinilmiştir.

1.1. Sanat Ve Toplum

Sanat ve toplum kültürünü oluşturan temel unsur insandır. Bu iki kavram insan ve insanlığın gelişimini somutlaştırmıştır (Öner, 2018: 98). Sanat toplumsal bir kategoridir ve varlığı insanoğlunun varlığı kadar eskidir. Sanatın toplumsal süreçler içerisinde değerlendirilmesi bir toplumun sahip olduğu anlam, değer ve kuralların değişmesinin hem toplumsal değişimin sonucu olduğunu hem de nedeni olduğu görüşünü ortaya çıkarmaktadır. (Yılmaz, 2008: 36).

Sanatın doğasını, sanatçının kendi biçimlendirdiği bileşimler ve kendi aralarında tutarlı ilişkilerin olduğu yeni bir dünya oluşturma çabasında bulabiliriz. Bu dünya, sentezleri ve yaşama dair bütünü açık bir şekilde gösterir. Yani evrensel gerçekliğin öngörüsünü sunar. Sanatın kendine özgü bilgi türü, gerçekliği vardır. Politika, teoloji ve toplumun kaderi ile zorunlu ilişki içerisindedir. Bu ilişkinin yapısı diyalektik bir tarzdadır (Read, 2018: 20). Bu noktada önemli olan sanatın toplumsalın bir yan ürünü olmadığıdır. Sanat toplumun kendine has öğeleri arasında yer almaktadır (a.g.e: 23). Kameralar dış dünyayı olduğu gibi kaydediyor görünse de aslında gerçekliğin belli bir ideoloji doğrultusunda yeniden üretimine katkı da sağlar (Enderun, 2012: 73). Ayrıca sanat, tarih öncesi çağlardan itibaren insanların çeşitli hastalıklar ve sorunları ile baş etme metotları arasında yer almaktadır (Gökkaya, 2020: 51). Sanatın toplumsal ile ilişkisinin bir diğer boyutu da sosyal ve bireysel iyileşmeye sunduğu katkıdır.

Sinema toplumun duygu ve düşüncelerini aksettiren bir sanatsal faaliyetir (Öner U. , 1989: 725). Sinema toplumun hayal gücünü derinleştirir hatta bazı durumlarda toplumsal gerçekliğin ilerisinde olan henüz gerçekleşmemiş olayların sonuçlarını tahmin etmemize olanak sağlar (Diken & Laustsen, 2016: 19-20). Ryan ve Lenos'a göre filmler hayata dair birtakım ipuçlarını içermektedir ve film konuları insanların yaşam hikâyeleri ile ilişkilidir. Ryan ve Lenos filmlerin günlük hayattan izler taşıdığına değinmektedir(Ryan ve Lenos, 2014,s.207'den akt., Abay Çelik, 2019:247-248). Sinemanın toplumla olan ilişkisini daha derin açıklayacak olursak sinema toplumun gelecekteki durumunu gösterir.

Bu durum henüz mevcut olmasa bile toplum ile yan yana ilerler. Sinema topluma dair imgelerin üretimine ve ürettiği imgelerin toplumsallaşmasına katkı sağlar. Bahsi geçen katkı sinema ve toplum arasındaki diyalektik ilişkiyi açıklamaktadır. Bu diyalektik ilişkinin bir faydası da sinemanın toplumsala yönelik sunacağı çözümlemelerdir. Yapacağı çözümlemelerle sinema, toplumsal konulara teşhiste bulunabilir. Toplumsal teoriler de sinema aracılığıyla sanal ile ilişki kurabilmektedir (Diken & Laustsen, 2016: 22-23).

1.2. Okul Sosyal Hizmeti Kavramı

Okullar, öğrencilerin gelişim alanlarının desteklendiği, istenilen davranışların kazandırılıp pekiştirildiği, öğrenci ve veliler ile iş birliğinin olduğu ayrıca toplumsallaşma sürecine katkı sağlayan eğitim ortamlarıdır (Özbesler & Duyan, 2009, s. 19). Okullar hem eğitim sisteminin bir parçasıdır hem de kendi dinamikleriyle bir sistemdir. Okullar önemli bir sosyalleşme alanı olarak çocukların topluma kazandırılmasında ve özne konumuna gelmesinde etkili olan bir yapıya sahiptir.

“Okul çevreye açık bir sistemdir. Okul iklimi de iç ve dış sistemlerden etkilenmektedir. İç sisteme örnek olarak öğretmenlerin okulda olmaktan duydukları hazzı, görevlerinden fazla olarak öğrenci lehine gerçekleştirdikleri faaliyetleri örnek olarak verebiliriz. Okul iklimini meydana getiren dış sistem ise velilerin okula verdikleri değer ve toplantılara katılma oranlarını örnek olarak verebiliriz (Dağ, 2019: 64).”

Okul iklimi hakkında birçok tanım yapılmıştır. Herhangi bir tanım üzerinde bir netlik bulunmamaktadır. Ancak genel olarak okul iklimi okuldaki insan ilişkileri çerçevesinde tanımlanmıştır (Çalık & Kurt, 2010). Okul iklimi öğrenci, okul personeli ve veliler tarafından okula verilen anlamı tanımlar. Öğretmenlerin performansı, öğrenci davranışları, okul yöneticilerinin öğrenci lehine yapacakları faaliyetler bütünü okul ikliminden bağımsız değildir (Dağ, 2019: 63).

“Bazı başarılı okullarda öğretmen ve öğrenciler, okul idaresi ve öğretmenler, idare ve öğrenciler arasındaki ilişkiler yazılı olmayan normlara bağlı olarak uyum içerisinde gerçekleşir. Böyle okullara olumlu iklime sahip okul diyebiliriz. Okul İklimi olumsuz olan okullarda ilişkiler daha biçimsel ve eğitim başarısının daha düşük olduğu söylenebilir (Dağ, 2019: 64).”

Bu bağlamda okul sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmaları, okul iklimini pozitif hale getirecek şekilde olmalıdır. Okulu öğrenciler için daha güvenilir hale getirmek, veli, öğretmen ilişkisini geliştirmek çocuğun okula aidiyet duygusunu da geliştirecektir.

Öğrencilerin akademik işlevselliğini engelleyen bireysel, ailevi ve toplumsal birçok problem olabilir. Öğrenci okula aç geliyor ise, her hangi bir sağlık sorunu varsa, illegal faaliyetlerin ve yoksulluğun yoğun olduğu bir alanda yaşıyorsa, ev ve okulda farklı diller konuşuluyorsa, ebeveynlerden yeterli aile desteği alamıyorsa, kalabalık sınıf ve niteliksiz bir okula gidiyorsa akademik işlevlerini yerine getirmesi hatta okula devam etmesi zordur (Yeşilkayalı, 2017: 170).

Okullarda görevli sosyal hizmet uzmanlarının odağı doğrudan sosyal hizmeti sağlamak değildir. Öğrencilerin öğrenim kalitesini düşüren durumlara engel olmak ve sağlıklı bir öğrenim sürecinin oluşmasına katkı sağlamaktır (Yeşilkayalı, 2017:170). Okul sosyal hizmeti, okul ortamlarında öğrencinin yararı ve akademik başarısını arttırmayı amaçlar.

Okul sosyal hizmet uzmanı öğrenci merkezli ve sistem merkezli müdahaleler çerçevesinde mesleki uygulamalar gerçekleştirir (Dağ, 2017: 12). Okul sosyal hizmeti, öğrencinin yararı gözetilerek psiko-sosyal bir ekip ile yürütülen özel bir sosyal hizmet alanıdır.

Okullarda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının çalışmaları; aile nedenli problemlerden kaynaklı akademik başarısızlık, ailede meydana gelen kavga, boşanma, ölüm gibi olumsuz durumların sebep olduğu davranış problemleri, madde bağımlılığı, engellilik, ihmal ve istismar, yaşanan yerin veya okulun dezavantajlı bir bölgede yer alması, okul terki, çocuk işçiliği, adölesan evlilikler, çevre koşulları ve ailelerin çocuğu suça sürüklemesi şeklinde sıralanmaktadır (Duman, Dönek, Gökçeaslan Çiftçi, Karakuş, Aktan, 2016: 10). Okul sosyal hizmetinin tanımlanmasında bir diğer önemli husus da öğrencilerin karşılaştığı ve ya karşılaşma riskinin olduğu problemlere karşı erken müdahalenin önemidir. Tıp biliminde erken teşhisin hayat kurtarması kadar sosyal hizmet mesleğinde de yer alan koruyucu- önleyici sosyal hizmet müdahalesi öğrencinin iyilik hali için büyük bir öneme sahiptir (Aktan, 2016: 245). Okul sosyal hizmetinin amacı, görevleri ve okul sosyal çalışmacıların rollerinin doğru tanımlanması, uygulamanın amacına ulaşabilmesi özellikle önleyici hizmetler ve ileriye dönük çocuk, aile ve toplumsal refahın sağlanmasında önemli bir yere sahiptir (Yeşilkayalı, 2016: 137).

1.2.1. Okul Sosyal Hizmetinin Tarihsel Gelişimi

Ev ve okul arasındaki ilişkiyi tamamlayan okul sosyal hizmeti temel sosyal haklarına erişemeyen çocuklara yönelik farkındalığın gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. İlk aşamada 1906-1907 eğitim öğretim sürecinde Amerika’da yerleşim evlerinde görev yapan personelin yerleşim evlerinde kalan çocukların öğretmenlerini tanımanın önemli olacağını düşünmeleriyle somutlaşmıştır. Okul ve ev arasındaki bağın gelişmesi ile öğrencilerin akademik başarı düzeylerini arttırmak için ziyaretçi öğretmenler görevlendirilmiştir. Sosyal haklara ulaşımın adaletsiz olmasının yanı sıra eğitimin zorunlu olması da okul sosyal hizmeti uygulamasının gelişimine katkı sağlamıştır. İlk başlarda ziyaretçi öğretmen unvanını kullanan görevliler 1960’tan itibaren okul sosyal hizmeti unvanını kullanmaya başlamışlardır. Büyük buhrandan sonra eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri, ırkçılık, bağımlılık, çocuk ihmal ve istismarı gibi sosyal değişimler; medikal modelden sosyal- kişisel çalışmaya geçiş, gruplar çalışmaları, çevresi içinde birey yaklaşımı gibi bilimsel gelişmeler okul sosyal hizmetinin uygulama temelinin değişmesinde etkili olmuştur. Okul sosyal hizmetinin tanınması 1975 yılında Tüm Engelli Çocuklar İçin Eğitim Kanunu’nda okul sosyal hizmet unvanının yer alması ile gerçekleşmiştir (Selçuk, 2020: 31-32).

Tablo 1: Okul Sosyal Hizmeti Tarihinde Önemli Olaylar

1906-1907 New York City, Boston ve Hartford’da okul sosyal hizmeti başladı.
1913 Rochester, NY okul sosyal hizmetini finanse eden ilkokul sistemi oldu.
1921 Ulusal Misafir Öğretmenler Birliği kuruldu.
1923 New York Refah Fonu gençlerde suça karışma oranlarını düşürmek için Amerika çapında kırsal bölgelerde ve şehir okullarında 30 tane okul sosyal hizmet uzmanının işe alınmasını içeren bir program için finansal destek sağlayarak okul sosyal hizmeti uzmanlarının varlıklarının

hissedilmesinde katkıda bulundu.
1945 Amerikan Eğitim Bürosu profesyonel okul sosyal hizmet uzmanı olmak için sosyal hizmet alanında (MSW) en az yüksek lisans derecesine sahip olunması gerektiği önerisinde bulundu.
1955 NASW kanunları okul sosyal hizmet uzmanlığının oluşturulması için bir temel sağladı.
1959 Amerikan Eğitim Dairesi'nde okul sosyal hizmeti alanı için uzman pozisyonu oluşturuldu.
1969 "Sosyal değişim ve okul sosyal hizmeti" adlı ulusal çalışma atölyesi Pensilvanya Üniversitesi'nde gerçekleştirildi ve burada yapılan sunumlar Toplumda Okul (The School in the Community-1972) adlı kitapta yayınlandı.
1973 NASW, Okullarda Sosyal Hizmet Konseyini ilk kez topladı.
Costin'in okul sosyal hizmeti uygulamasının, okul-toplum-öğrenci ilişkileri modeli yayınlandı.
1975 yılında ilk defa NASW tarafından okul sosyal hizmeti için standartlar oluşturuldu. Bu standartlar "önlemeyi" önemli bir konu olarak ele aldı.
1985 NASW Ulusal Sosyal Sosyal Hizmet Konferansı "Geçiş Dönemlerinde Eğitimsel Mükemmellik" New Orleans, Louisiana'da düzenlendi ve burada yapılan sunumlar Achieving Educational Excellence for Children At Risk, adlı kitap ile yayınlandı.
1992 yılında NASW, Allen- Meares tarafından geliştirilen okul sosyal hizmet uzmanı olma sınavı ilk kez uygulandı.
1992 yılında sosyal hizmet standartları NASW Eğitim Komisyonu tarafından gözden geçirildi.
1994 NASW ilkokul sosyal hizmetini başlattı.
1994 Amerikan Okul Sosyal Hizmeti Birliği (SSWAA) NASW' dan bağımsız olarak oluşturuldu.

(Dupper, 2013:9).

Amerika Birleşik Devletleri'nde Okul Sosyal Hizmeti

Amerika Birleşik Devletleri'nde okul sosyal hizmetinin ortaya çıkışını anlamak için kamu eğitiminin aşamalarını incelemek gereklidir. İlk aşama, 17. ve 18. yüzyıllarda dilbilgisi okullarının açılmasıdır. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiliz İmparatorluğunun hammadde ihtiyacını giderdiği üçüncü dünya ülkesi konumundadır. İkinci aşama, 19. Yüzyılda Sanayi Devriminin gerçekleştiği dönemde Amerika Birleşik Devletleri gelişmekte olan bir ülke haline geldi. Üçüncü aşamada, zorunlu eğitim başladı. Sosyal hizmetin yeni başladığı bu dönemde zorunlu kamu eğitimi de yeni bir sistemdi. Dördüncü aşamada eğitim, bütün çocuklar için ücretsiz oldu (Raines, 2013: 123-126'dan akt., Dağ, Okul Sosyal Hizmeti, 2017: 49).

ABD'de ilkokulların %14'ünde, liselerin %38'inde sosyal hizmet uzmanları görev yapmaktadır. İlkokullarda 450-900 öğrenciye bir sosyal hizmet uzmanı düşmektedir. Liselerde çalışan okul sosyal hizmet uzmanı sayısı ise 7.200 olarak kaydedilmiştir. Liselerde bir uzman 800'den fazla öğrenci ile ilgilenmek durumundadır. ABD'de sosyal hizmet uzmanları, yoksulluk, ırkçılık, şiddet gibi bir çok olay ile karşı karşıyadır.(Raines, 2013:126-127-128'den akt., Dağ, Okul Sosyal Hizmeti, 2017:50). Amerika'da eğitim imkanları göçmenler ve maddi imkanları yetersiz olan öğrenciler için yetersizdir. Eğitim imkanlarının eşit dağılımı için gösterilen çabalar yeterli değildir (Zastrow, 2014:484'den akt., Dağ, Okul Sosyal Hizmeti, 2017:50). Bu sorunların çözümünde aktif rol oynayacak okul sosyal hizmet uzmanlarının sayısı ise görüldüğü gibi çok azdır.

Amerika'da okul sosyal hizmet uzmanı yüksek lisans eğitimi ile elde edilen bir unvandır ve davranış değişikliği sürecini yürütme işlevine sahiptir. ABD'de okul sosyal hizmet uzmanı olmanın iki şartı vardır;

1. Sosyal Çalışma Eğitim Konseyi tarafından düzenlenmiş bir okul sosyal hizmeti alanında master derecesine sahip olmak,
- 2.Devlet onayı olan, meslek örgütü tarafından verilmiş okul sosyal hizmeti uzmanı kimlik belgesine sahip olmak(Raines, 2013: 128-129'dan akt., Dağ, 2017: 50-51).

Kanada'da Okul Sosyal Hizmeti

Kanada 30 milyondan fazla nüfusa sahiptir ve bu nüfus içerisindeki 8 milyon kişi okul çağındadır. Okullar etnik yapıları açısından birbirinden farklı il merkezleri ve bölgeler tarafından idare edilmektedir. Ülke, farklılıkların kabul edildiği ve insani değerlere duyulan saygı ile bilinmektedir. Okullar; eğitim sisteminin denetlenmediği bağımsız eyalet merkezlerinden yönetilmektedir. Kanada'da eğitim ücretsizdir ve devlet tarafından temin edilmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanlarının bulunduğu okullarda şiddet ve saldırganlık endişe kaynağı olan alanlardır. Kanada'da bulunan yedi bölgede yaklaşık 750 okul sosyal hizmet uzmanı görev yapmaktadır ve bu uzmanların çoğu yüksek lisans mezunudur.(Loughborough, Shera ve Wilhelm,2002'den akt.,Jarolmen, 2017: 293-294-295).

Çoğu sosyal hizmet uzmanının sözleşmeli olarak görev yaptığı Kanada'da okul sosyal hizmet uzmanının temel görevi kriz müdahalesinde bulunmaktır. Bölgelerin değişmesi sunulan sosyal hizmet müdahale biçimlerinin de değiştirmektedir. Farklı bölgelerde farklı ekip çalışması yöntemi kullanılmaktadır. Ancak bütün bölgelerde uygulamanın genel amacı öğrencilerin özel ihtiyaçlarının tanımlanması ve her bir öğrenci için eksiksiz eğitim sürecini devam ettirmektir (Jarolmen, 2017: 294-295).

İngiltere'de Okul Sosyal Hizmeti

İngiltere'de okul sosyal hizmetinin karşılığı olarak Eğitim Refahı Hizmeti (EWS) ve Eğitim Refahı Görevlisi (EWO) yaygın bir kullanıma sahiptir. 2002 yılı itibarıyla İngiltere'de bulunan eğitim refah görevlisi sayısının 5.500 olduğu bilinmektedir. İngiltere'de iki farklı ulusal eğitim refahı birliği bulunmaktadır. Bunlardan ilk kurulan birlik 1884 yılındaki Eğitimdeki Sosyal Hizmet Uzmanları Ulusal Birliği (NASWE)'dir. Eğitim Refahı Yönetim Birliği (AEWM) ise 20. Yüzyılın başlarında kurulan ikinci birliktir. NASWE'nin Education Social Worker ; AEWM'nin Education Welfare Manager isimli birer dergisi yayınlamaktadır. Her iki oluşumunda üyelik ücreti mevcuttur. Bu kuruluşlar diğer kamu kuruluşları ile bağlantı kurmakta, yerel ve ulusal yönetimlerin çalışmalarında fikir sunmakta, mesleki standartların yükseltilmesi ve devam ettirilmesi için çalışmalar yapmaktadır(Blyth ve Cooper, 2002: 20'-21-22'den akt., Aktan, 2018: 253-254).

Japonya'da Okul Sosyal Hizmeti

Japonya'da 1950'lerde ortaya çıkan sosyal problemlere profesyonel çözümler bulabilmek amacıyla sosyal hizmet mesleği ortaya çıkmıştır. Mesleki temeller Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa modelleri kapsamında oluşturulmuştur; ancak sosyal hizmet uzmanlarının esas görevi yaşlılar nüfusuna yönelik sunulan hizmetleri ve yasal süreçleri kapsamaktadır. Japonya'da eğitime büyük önem verilmektedir. Okullar disiplinli ve

kuralcı bir yapıya sahiptir. Öğrencilerin üniforma giyme zorunluluğu vardır. Forma giymeme ve devamsızlık yapmak bazen fiziksel olabilen cezalar ile sonuçlanmaktadır. Okula devam eden öğrenciler arasında ise öğretmenlere saldırı, zorbalık ve okul eşyalarına zarar verme gibi davranış problemleri yaygındır. 1980’li yıllardan beri bu problemler ile baş edebilmek amacıyla danışma merkezleri kurulmuştur. Son yıllarda okul sosyal hizmeti uzmanları da devlet okullarında görev yapmaktadır. 1999 yılından itibaren Japonya Okul Sosyal Hizmet Birliği, mesleki problemler ve okul ortamlarında yer alan sorunlar ile başa çıkmak için sunulacak hizmet modeli hakkında kamuoyunu bilgilendirecek çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Japonya’da okullarda yer alan problemlerin çözümünde öğretmenler katı ve sert ceza sistemlerini kullanmaktadır (Yamashita, 2002’den akt., Jarolmen, 2017: 297-298). Bu ağır ceza sistemleri ebeveynlerin öğrenciye karşı daha sempatik davranışlar ergileyen okul sosyal hizmet uzmanına duydukları ihtiyacı arttırmaktadır. Günümüzde okul sosyal hizmeti evensel bir boyuta ulaşamamış olsada okul yönetimi ve veliler tarafından kabul görmekte ve güvenilmektedir. (Kayama, 2010’dan akt., Jarolmen, 2017: 299).

Velilerin okul sosyal hizmet uzmanları ile kurmaya çalıştıkları bağ okul sosyal hizmet uzmanlarının okul içerisindeki yerini sağlamlaştırmaya katkı sağlayacaktır. Sosyal hizmet bakış açısı ve müdahale biçimleri öğrencilerin maruz kaldığı ceza sistemlerini de hafifletecektir. Problem çözümünde öğrenci ile bağ kurulması hem çözümün kalıcı olmasını hem de eğitim ortamının da yararına olacaktır (Yamashita, 2002’den akt., Jarolmen, 2017: 299).

İskandinav Ülkelerinde Okul Sosyal Hizmeti

İskandinav ülkelerinden Norveç ve İsveç’te okullara ilk sosyal hizmet uzmanları 1940’lı yıllarda atanmıştır. 1950’lerde okul sosyal hizmet uzmanı kadroları açılmış, 1966-1967 yıllarında liselerde de okul sosyal hizmet uzmanı olması gerektiği belirtilmiştir. Danimarka ve Finlandiya’da okul sosyal hizmeti uygulaması 1960’larda başlamıştır. İzlanda 1977 yılında okul sosyal hizmeti uygulamasına başlamıştır (Andersson, 2002: 81’den akt., Aktan, 2018: 258-259).

Finlandiya ‘da okul sosyal hizmeti uygulamaları 1970 li yıllarda hız kazanmıştır. Bu durum okullarda yalın yenileşme hareketinin sonucudur. Okulların misyonu, öğrencilerin tüm iyilik halini arttırmak, gelişimlerinin desteklenmesini sağlamak ve yurttaşlık bilincini aşılmasıdır. Bu misyonun gerçekleşmesi için okul ortamlarında iyileştirilmesine odaklanılmıştır. 1977 yılında okul sosyal hizmet uzmanı sayısı 85 iken 1993 yılından sonra bu sayı 220 olarak kayda geçmiştir. Finlandiya’da okul sosyal hizmet uzmanları belediyeler, okullar, sosyal departmanlar da görev yapabilmektedir (Andersson, 2002: 81’den akt., Aktan, 2018: 259-260).

İsveç’te 2002 yılında kayda geçen okul sosyal hizmet uzmanı sayısı 1500 civarındadır. İsveç’de uzmanların çalıştığı departmanlar Finlandiya ile benzerdir. İsveç’te okul sosyal hizmetine yönelik hazırlanmış bir mevzuat bulunmadığı belirtilmiştir. Finlandiya’da ulusal mevzuata dahil edilme çabaları ise herhangi bir sonuç vermemiştir (Andersson, 2002: 81’den akt., Aktan, 2018: 259-260).

İskandinav ülkelerinde okul sosyal hizmetinin mesleki tanımı başlangıçta Belediyeler tarafından geliştirilmiştir. Bu tanımın odak noktası okulda problem yaşayan çocukların problemlerinin çözümünün yanı sıra öğretmenler ve ailelerinde sorunlarına yardım etmek üzerinedir. Daha sonra bu tanım toplum odaklı bütüncül bir bakış şeklinde revize edilmiştir(Andersson, 2002: 83'den akt., Aktan, 2018: 260).

Almanya'da Okul Sosyal Hizmeti

Almanya'da okul sosyal hizmetinin tarihsel gelişimi pedagoji hizmetine dayanmaktadır. Sosyal pedagoji, ailelere ve gençlere yönelik bakım, danışmalık faaliyetleri yürüten geleneksel bir meslek olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Avrupa'da okul sosyal hizmetinden önce ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmet ise 20. yüzyılda yoksullar ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik bakım hizmetlerinin karşılanma isteği ile ortaya çıkmıştır. Almanya'da pedagoji ile sosyal hizmetin karışımı olarak okul sosyal hizmeti ortaya çıkmıştır. Ancak okul sosyal hizmeti ile gençlik refahı çalışmaları arasında bir koordinasyon söz konusu değildir. Birçok eyalette ve okulda uygulamaya geçilmiş olmasına rağmen eyaletlerin özerk olması sebebiyle okul sosyal hizmetinin kapsamında ve içeriğinde herhangi bir birlik yoktur (Wulfers, 2002: 124'den akt., Aktan, 2018: 254).

Okul sosyal hizmeti Almanya'da kabul görmüş bir meslektir. Bazı eyaletlerde okul sosyal hizmeti uygulaması düzenli bir şekilde devam etmektedir. Örneğin 2002 yılı itibariyle Berlin şehrinin batı kesiminde yaklaşık bin tane okul sosyal hizmet uzmanı veya sosyal pedagog görev yapmaktadır. Westfalen'de bu sayı 1500 civarındadır. Ancak yinede okul sosyal hizmeti uzmanlarının net sayısını belirtmek güçtür. Örneğin Hamburg ve Niedersachsen'daki okullarda ekonomik sıkıntılardan dolayı daha az sayıda sosyal hizmet uzmanı istihdam edilmiştir(Wulfers, 2002: 127'den akt., Aktan, 2018: 255).

1.2.2.Okul Sosyal Hizmet Uzmanı, Rol Ve Görevleri

Okul sosyal hizmeti okul içinde veya okul dışında gerçekleştirdiği müdahale biçimleri ile öğrencilerin karşılaştığı veya karşılaşma riskinin olduğu problemlerin çözümünde büyük öneme sahiptir. Okul ve çevresine dair sorumluluk üstlenen okul sosyal hizmet uzmanları (OSHU) riskli gruplar içerisinde bulunan öğrenci ve ailesi adına savunucu rolü ile görev yapar. Okul, aile ve toplum arasındaki işbirliğini ve dayanışmayı etkili hale getirmeyi amaçlar(Duyan ve arkadaşları, 2008'den akt., Hazer, 2018: 10).

Okul sosyal hizmet uzmanlarının rol ve görevlerini tanımlarken bir ekibin üyesi olduklarına dikkat etmek gerekmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanı, çocuklara yönelik müdahale biçimlerini okul, aile ve çevre sistemleri içerisinde şekillendirir. Uzman, müdahale yöntemlerini geliştirirken aile, okul idaresi, öğretmen, danışman öğretmen ve varsa okul sağlık ekibi ile ortak çalışır.

Öğrencilerin okul ortamında karşılaştığı ve ya karşılaşma ihtimalinin olduğu problemler sadece öğrenci merkezli değildir. Bu nedenle okul sosyal hizmeti öğrencileri çevresi ile bir bütün olarak değerlendirir. Okul sosyal hizmet uygulamasında kullanılan bu yöntem hem sorunların tümünü görmeyi sağlar hem de sorunların çözümünü kolaylaştırır(Rençber, 2020: 16). Okullarda sosyal çevre ve aile yapısından kaynaklanan sorunlar okul ikliminin gelişmesini engeller. “Okul sosyal hizmet uzmanı, krize müdahale,

danışmalık, önleme programları ile okul ikliminin gelişmesini sağlayan profesyonellerdir (Dağ, 2019: 36).”

Okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencilerin davranış problemlerini, bu problemlere sebep olan etkenleri ortadan kaldıran ve öğrencilerin desteklenmesinde birçok rol üstlenebilen, bilgi ve beceri sahibi meslek elemanlarıdır. Özbesler ve Duyan (2009: 23-24), okul sosyal hizmet uzmanlarının rol ve görevlerini yedi aşamada açıklamıştır.

Öğrencinin Gereksinimlerini Değerlendirme: Okul sosyal hizmet uzmanı mesleki bilgi ve beceriler doğrultusunda çocukların gelişim dönemlerini de göz önünde bulundurarak psiko-sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının değerlendirmesini yapar. Öğrencinin öğrenme sürecini, akademik başarısını etkileyen sosyal, fiziksel ve duygusal sorunların çözümünde mesleki görüşme tekniklerini kullanır(Hare 1988: 422; Kurtz 1988: 452; Jonson-Reid ve diğ. 2004: 6 ‘dan akt., Özbesler & Duyan, 2009: 23).

Program Planlama ve Değerlendirme: Sosyal hizmet uzmanı okul psiko-sosyal ekibi ile birlikte öğrenci, veliler ve okul personeline yönelik hazırlanacak eğitim programlarının düzenlenmesi ve değerlendirilmesinde aktif rol alır. Mesleki bilgi ve becerileri ile bu programların içeriğine ve uygulama sürecine katkıda bulunabilir(Hare 1988: 418’den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 23).

Direkt Hizmet Etme: Öğrenciye doğrudan sunulan hizmetler okul sosyal hizmeti müdahale biçimleri arasında yer almaktadır(Chavkin, 1985’den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 23). Sunulan bu hizmetler hem normal gelişim gösteren öğrencileri hem de özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencinin ihtiyacına uygun sosyal hizmet yöntem ve tekniklerini kullanarak eğitim öğretim sürecinde karşılaşacağı sorunların çözümünde bireysel ve grup çalışmaları ile etkin rol alır. Okullarda çevresel faktörlerden kaynaklanan sorunların çözümünde koruyucu ve önleyici rolü olan mesleki çalışmalar gerçekleştirir(Barth 1988: 462; Kurtz 1988: 451’den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 23).

Savunuculuk: Okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencinin yer aldığı sistemler içerisinde bulunun kurallar ve düzenlemelerin öğrencinin üst yararını gözeterek şekilde uygulanması için mesleki çalışmalar yürütür(Altshuler ve Kopels 2003: 324; Duyan ve Diğ. 2008: 32’den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 24).

Konsültasyon/Liyezon: Okul sosyal hizmet uzmanı içerisinde bulunduğu biyo-psiko-sosyal ekibin içerisinde yer alan diğer meslek elemanları ile bilgi alışverişinde bulunur. Öğrenci sorunlarının çözümünde mesleki görüşlerini ekip üyeleriyle paylaşır ve toplumsal kurum ve kuruluşlar ile okul arasındaki diyalogu ve ortak çalışmaların yapılmasına yönelik faaliyetler yürütür (Barth 1988: 463; Kurtz 1988: 54’den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 23).

Koordinasyon ve İşbirliği: Okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencinin içinde bulunduğu sistemler arasındaki ilişkileri değerlendirerek bağlantı kurar (Costin 1982: 2; Hare 1988:

422; Barth 1988: 468'den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 24). Diğer kurum ve kuruluşların kaynaklarını etkili bir şekilde kullanabilmek ve pozitif ilişkiler kurmaya yönelik mesleki çalışmalar yapar(Kurtz 1988: 454'den akt., Özbesler & Duyan, 2009: 24).

Yönetim/Organizasyon: Okul sosyal hizmet uzmanı sunulan hizmetlerin düzenlenmesi ve organize edilmesinde aktif rol alır(Özbesler & Duyan, 2009: 24). Okul sosyal hizmet uzmanlarının genel amacı, üstlendiği rol ve görevler ile öğrencinin üstün yararını gözeten, akademik başarısına etki eden çevresel ve bireysel faktörlerin ortadan kaldırılması için çalışan, biyo-psiko-sosyal sorunların çözümünde mesleki kuram ve yöntemler ile müdahalede bulunmaktadır.

1.2.3. Okullarda Ekip Çalışması: Okul Psiko-Sosyal Ekibi

Değişen dünya sisteminde meydana gelen sorunlar eğitim sistemini ve okulları da etkilemektedir. Bu sorunlarla başa çıkmada meslek gruplarının bir başına sunacağı hizmet yeterli değildir. Bundan dolayı multidisipliner bir çalışma sistemi gereklidir. Multidisipliner çalışma sistemi, her biri kendi alanında uzman kişilerin ortak bir amaç için bilgi, beceri ve deneyimlerini paylaşmak üzere bir araya geldikleri profesyonel bir süreç şeklinde tanımlanabilir. Disiplinler arası çalışma sisteminde ekipler amaçlar doğrultusunda üyeler tarafından oluşturulmaktadır. Bu iş birliği okul ortamlarında meydana gelecek değişimin temel unsurlarındandır. Multidisipliner ekip çalışması; problemlere çözüm ararken bilgi ve beceri paylaşımının olduğu süreci kapsamaktadır. Bu paylaşım çözüme ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Farklı disiplinlerin bir arada meydana getirdikleri bu uyumlu çalışma sistemi okul iklimini de etkilemektedir. Değişen ortamda olumlu ve sağlam bir atmosfer oluşmaktadır. Bu durum öğrencilerin ruhsal gelişimlerine, çevreleri ile kuracakları iletişime ve akademik başarılarının artmasına katkı sağlayacaktır. Bu katkı aile ve çocuk için ortak uygulanan müdahale biçiminde de devam edecektir. Profesyonel bir ekip çalışması ile çocuklar ve aileleri için en uygun müdahale planı, uygulama ve değerlendirme süreci başlayacaktır (D'Agostino, 2013: 250-251'den akt.,Aktan, 2018: 281).

Çocukların içlerinde bulunduğu sistemlerin sahip olduğu sorunların çözülmesi ile çocuklarda sorun çözme kapasitesi de artar. Zamanlarının önemli bir bölümünü okullarda geçiren çocukların yaşadıkları çevresel sorunlar, çocuğun ve ailesinin profesyonel desteğe duyduğu ihtiyacı arttırmıştır. Bu durumda rehberlik servisleriyle birlikte çalışan okul sosyal hizmet uzmanlarının önemi ortaya çıkmıştır (Kuli & Yıldırım, 2019: 558).

“Okul sosyal hizmeti, okul ortamında gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetleridir. Okul sosyal hizmeti uzmanı okulda bu faaliyetleri yerine getirirken rehber öğretmen, psikolog ve okul hemşiresi ile yakın çalışma halindedir. Okulda görev yapan rehber/danışman öğretmen, okul psikologu, okul hemşiresi ve okul sosyal hizmet uzmanından oluşan ekibe Okul Psiko-Sosyal Ekibi denilmektedir (Dağ, 2019: 68).”

Ekip çalışmasında takım üyeleri arasında rol çatışması ve güç savaşı olabilir. Bu nedenle okul psikososyal ekibinin diğer üyelerinin de rol ve görevlerini tanımlamak gerekir. Bu tanımlama müdahale biçiminin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi açısından önemlidir.

Aşağıda okul psikososyal ekibinde yer alan meslek gruplarının rol ve görevlerine değinilmiştir.

Okul psikologları, akademik gelişimleri zayıf ya da davranış problemleri olan öğrencilere bir takım testler uygulayarak bu testlerin sonuçlarını yorumlarlar. Bu testler sonucunda öğrencilerin özel eğitim ihtiyacının gerekliliğine karar verme yetkisine sahiptirler. Öğrenciler ile bireysel ve grup çalışmaları yaparlar. Ayrıca öğretmenler ve velilere de danışmalık hizmeti sunarlar (Dupper, 2013: 7).

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri, öğrenciler ile bireysel veya grup çalışmaları yapan okul danışmanları, okula yeni başlayanlar için uyumlarını kolaylaştıracak aktiviteler ve oryantasyon programları hazırlayabilirler. Gerekli durumlarda okul ve aile arasında bağ kurabilen rehber öğretmenlerinin temel görevi öğrencilerin akademik gelişimlerini takip etmek, çalışma programları hazırlamak ve kariyerleri ile ilgili planlamalarında yardımcı olmaktır (Dupper, 2013: 7).

Okul hemşireleri, öğrenmeyi güçleştiren görme ve duyma ile ilgili sağlık problemlerinin tespiti için bir takım testler yapar ve sağlık problemi olan öğrencileri gözlemlerler. Ayrıca sağlık eğitimi müfredatlarının revize edilmesinde de görev almaktadırlar (Dupper, 2013: 8). Okul hemşireleri, görevli personellerin ve öğrencilerin sağlık durumlarını gözlemleme ve olası salgın risklerine karşı okul idaresi ile işbirliği halindedir.

Okulun multidisipliner yapısının bir parçası olan okul sosyal hizmet uzmanı, yukarıda bahsi geçen meslek gruplarının da bulunduğu bazı aktivitelere dâhil olurlar. Bu ortak aktiviteler; öğrencilerin davranış ve akademik gelişimlerine yönelik yapılan konferanslara katılmak, öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve giderilmesi için okul personeli ile iş birliği yapmak, okulun genelini ilgilendiren durumlarda kriz yönetiminde yer almak, okul ortamı ve öğrenci durumunu değerlendiren geniş çaplı bir sosyal inceleme raporu hazırlamak şeklinde sıralanmaktadır (Dupper, 2013: 8).

1.2.4. Sistem Kuramı, Ekolojik Yaklaşım Ve Okul Sosyal Hizmeti

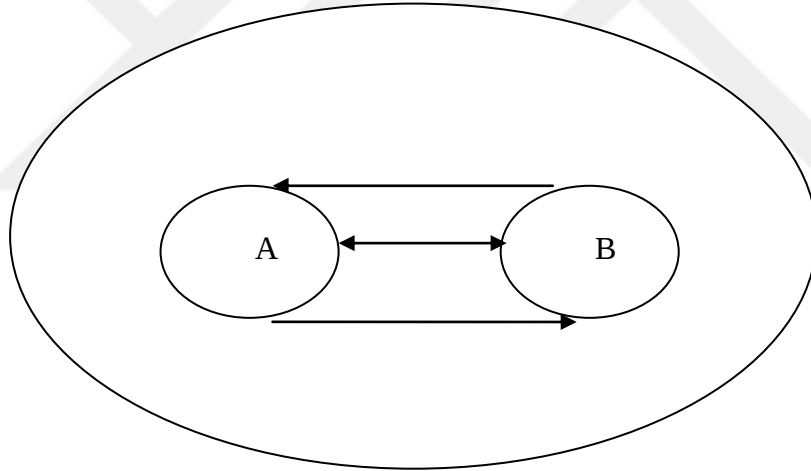
Okul sosyal hizmetinin amacı, kapsamı, okul sosyal hizmet uzmanının rol ve görevlerinin doğru tanımlanması kadar, okul sosyal hizmet uygulamasının hangi yaklaşımlar üzerinde temellendirildiğini bilmek okul sosyal hizmetinin anlaşılması ve sağlam temellendirilmesi açısından önemli bir faktördür (Yeşilkayalı, 2016: 137). Sosyal hizmet uzmanları uygulama aşamasında kuramların sunduğu bakış açılarından faydalanır. Sosyal hizmet müdahalesinin giriş, sonlandırma ve izleme aşamalarında uzman kuram ve uygulamaların çizdiği yol haritasını kullanır (Dağ, 2019: 45).

20.yüzyılın başlarından itibaren sistem kavramının kullanımının kapsamı genişlemiştir. Önceleri ordu ve hükümet etkileşimlerini ifade eden kavram artık yönetim, felsefe ve bilimsel ilişkilerde de kullanılmaktadır. Sosyal hizmet disiplini için sistem kavramı çevresi içinde bireyi anlamamıza katkı sağladığı için önemlidir. Sosyal hizmet literatüründeki sistem yaklaşımı, hem çevresi içinde bireye hem de bireyin çevresi ile olan ilişkilerine odaklanır. Sosyal hizmet uzmanı birey odaklı sistem yaklaşımını ÇİP(Çevresi İçinde Birey) olarak bilmektedir. Bireyin çevre üzerindeki etkisi ile çevrenin birey üzerindeki etkisi diyalektik bir tarzdadır. Bundan dolayı problemi tek başına bireyin

sorumluluğu olarak görmek sosyal hizmet uygulamasının amacını saptırmaktadır. Sistem teorisi birey ve çevrenin karşılıklı ilişkilerini konu edinen ve biyolojik açıdan temellendiren bir yapıya sahiptir. (Jarolmen, 2017: 15).

Sistem kavramı, genel olarak bir işlevi yerine getirmek için bir arada olan ve aralarında karşılıklı bağlantının olduğu öğelerden oluşan grupları tanımlar (Güdek, 2013: 15). Alt sistem, geniş bir sistemin parçasıdır. Kendi iç dinamikleri ile küçük bir sistem gibi davranabilir. Açık sistem, çevresi ile etkileşime girebilen, hem çevreyi etkileyen hem de çevreden etkilenen sistemleri tanımlar. Kapalı sistem, çevresi ile etkileşimi olmayan sistemleri tanımlar. Her sistem kendini diğer sistemlerden ayıran çizgilere sahiptir. Bu çizgiler sınır olarak adlandırılır. Sınırların geçirgenliği sistem özelliklerine göre farklılık gösterebilir. Bazı sistemler için bilgi alışverişi mümkünken, bazıları bunu engeller. (Teater, 2015: 28). Sistemlerin çevreden etkilenme ve çevreyi etkileme direnci farklılık gösterebilir. Sistemde var olan düzen sürekli ise dinamik denge kavramı hâkimdir. Aksi durumda ise sistem entropi(yıkım) ile karşılaşır (Güdek, 2013: 15). Denge kavramı, sistemin girdi ve çıktılara karşı sabit bir durumda olma sürecini tanımlar (Teater, 2015: 28).

Şekil 1. Sistemlerin karşılıklı bağımlılığının ve ilişkiseliliğinin gösterilmesi

(Teater, 2015: 31).

Bir sistemi oluşturan parçalar birbirinden bağımsız değildir. Sistemin bütün olarak işleyişinin sağlanması için her bir parça birbirine bağlı ve etkileşim halinde olması gerekir. Örneğin okullar toplumla iç içe geçmiş sistemlerdir. Öğrenciler, öğretmenler, öğrenci velileri ise okulun alt sistemlerini oluşturmaktadır.

Okul, aile ve toplum üçgeninin bağlarını güçlendiren okul sosyal hizmeti uygulaması çocuklar için eşit öğrenme fırsatı sunar; eğitim ve öğretim hayatlarını etkileyecek engelleri ortadan kaldırmak için çalışmalar yapar ve akademik başarılarının artırılması için “çevresi içinde birey” yani “ekolojik yaklaşım”la uyumlu sosyal ortamlar hazırlar (Selçuk, 2020: 33). Ekolojik yaklaşıma göre sorunları çözebilmek için öğrenciyi çevresi ve içinde bulunduğu toplumun sorunlarıyla beraber ele almak gerekir. Bu durum okulları toplum merkezi sıfatında çalışmaya sevk eder. Ancak okullar tek başına bu yükü

kaldıramayacağı için devreye okul sosyal hizmeti kapsamındaki bağlantılar girer. Sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler gibi birçok kurum ve kuruluş ile mikro, makro ve mezzo boyutlarda sorunlara çözüm üretilebilir (Yeşilkayalı, 2017: 171).

1.3. Okul Sosyal Hizmetinde Etik

Etik sözcüğünün kökeni eski Yunancada alışkanlık, gelenek ve görenek anlamına gelen “ethos” kelimesine dayanır. Etik, normların doğruluğunu, iyiliğini, uygunluğunu ve adil olanını sorgular (Özateş, 2010: 86). Her insanın değerli olduğu fikrini bilimsel temeline oturtan sosyal hizmet mesleki etik formlarını etik felsefesinin kavramlarına göre şekillendirmiştir. Sosyal hizmet etiği hem kişisel hem toplumsal olay ve durumlar karşısında bütün müdahale biçimlerinde doğru eylemi belirlemeye çalışır (a.g.e.: 92). Etik, sosyal hizmet bağlamında ele alındığında meslek elemanlarının müdahale biçimlerinde yol haritasını oluşturan değerleri meydana getirir. Sosyal hizmet etiği, mesleki uygulamaların niteliğini tanımlar. Mesleğin etik değerleri hangi müdahale biçiminin daha iyi olacağını hangisinin iyi olmayacağını belirtir. Aynı zamanda etik değerler müdahale biçimlerine ortak bir zemin sunar. Böylece mesleğin sınırları, bakış açısı ve uygulaması netlik kazanmış olur (Gökçearslan Çiftçi & Gönen, 2011). Bir meslek toplumdaki sürekliliğini etik kuralları ile sağlar. Bir başka deyişle etik, mesleğin teminatıdır (Duyan, 2012: 129).

Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW), 2017 yılında sosyal hizmet etiğini altı başlıkta açıklamıştır. Bu çalışmaya göre sosyal hizmet uzmanının sahip olması gereken etik değerler:

1.Hizmet: Sosyal hizmet uzmanlarının birinci amacı muhtaç insanlara yardım etmek ve sorunlara çözüm üretmektir.

2.Sosyal Adalet: Sosyal hizmet uzmanları sosyal adaletsizliğe karşı kaynak ve fırsat eşitliği için çalışır.

3.Bireyin Onuru ve Değeri: Sosyal hizmet uzmanı her insanın onurlu ve değerli olduğunu, bu hakkın doğuştan kazanıldığına inanır.

4.İnsan İlişkilerinin Önemi: Sosyal Hizmet uzmanı insan ilişkilerinin hayati öneminin farkındadır.

5.Güvenilirlik: sosyal hizmet uzmanı davranışlarında güvenilir olmalıdır.

6.Yetkinlik: sosyal hizmet uzmanları kendilerini geliştirmeli ve uzmanlığını yetkin olduğu alanlarda kullanmalıdır(NASW, 2017 :5-6).

Okul sosyal hizmet uzmanları, öğrenci, okul ve mesleki kurallara karşı sorumluluk sahibidir. Bu sorumlulukları yerine getirirken de yasal çerçevede hareket etmek zorundadır. Bu durum uzmanın etik ikilemler yaşamasına neden olmaktadır. Okul sosyal hizmet uzmanı yasal çerçeve ve mesleki sorumluluk arasında bir denge kurmak zorundadır. Bu nedenle okul sosyal hizmeti çalıştığı okulun, şehrin, ülkenin politika ve prosedürlerine hâkim olmak zorundadır (Dupper, 2013: 5).

1.4.Dezavantajlı Birey Ve Topluluklarda Okul Sosyal Hizmetinin Önemi

Dezavantajlı gruplara yönelik sunulan hizmetlerde genel bir tanım yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde şu an olmayan ancak ileride oluşacak bir dezavantajlı grubun tanımını yapmakta ve gerekli müdahalede bulunmakta zorluk yaşanır. Dezavantajlı bireyleri sadece kaynaklara ulaşma ve kaynakları kullanma açısından tanımlamak yeterli değildir. Kapsamlı bir açıklama için bireylerin hem somut hem de soyut ihtiyaçlarını içeren bir tanıma ihtiyaç vardır. Bireylerin cinsiyet, soy bağı, duyu kaybı gibi biyolojik farklılıklarından kaynaklanan ya da yaşamını tek başına devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu özgüven, kişisel gelişimini destekleme, mesuliyet alma, sağlık, eğitim, iş hayatına katılım gibi faktörlere erişiminin kısıtlı olması veya bu faktörlere erişiminde engellerle karşılaşması sonucunda toplumdan dışlanan ve sorunlarının çözümünde maddi ve manevi destekten ziyade toplumsal hayata tam katılıma çabalarına ihtiyaç duyan gruplar dezavantajlı gruplar olarak tanımlanmaktadır (Güloğlu, 2020: 15-16).

Dezavantajlı bireylerin eğitim imkânlarının niteliğinin artması gelişimlerine katkıda bulunur. Bu nedenle dezavantajlı bireylere yönelik okulda sunulan hizmetler önem taşımaktadır (Özdemir, 2017: 268). Sosyal hizmetler, dezavantajlı bireylerin güçlü yönlerini ortaya çıkararak bireylerin değişimine katkı sağlamayı ve topluma uyumunu kolaylaştırmayı amaçlar. Sosyal hizmet uygulaması bununla sınırlı değildir. Toplumun refah düzeyini arttıran sosyal politikalar oluşturmak sosyal hizmet uzmanlarının sunduğu profesyonel faaliyetlerdir (Hazer, 2018: 7-8).

Sosyal hizmetin müdahale aşamalarının okul ortamlarında eksiksiz ve kesintisiz devam etmesi dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan çocuklar için olumlu sonuçlar sağlayacaktır. Okul sosyal hizmet uygulaması sadece dezavantajlı çocukların eğitim ihtiyaçları için değil aynı zamanda toplumsal, ruhsal, mental ihtiyaçlarının giderilmesi ve davranış biçimlerinin de olumlu yönde değişmesi için gereklidir.

1.4.1.Engellilerle Okul Sosyal Hizmeti

Türkiye’de engelli bireylerin toplumsallaşma sürecinde birçok problemle karşılaştığı bilinmektedir. Hem kamu hem de sosyal alanların tümüne yerleşen bu problemler engelli bireylerin toplumda etkin biçimde rol almasını zorlaştırmaktadır. Bu durum yaşam kalitelerini düşürmektedir. Engellilerin sosyalleşme sürecine etki eden başlıca sorunlardan bir tanesi de eğitimidir (Karataş, 2002’den akt.,Çetintaş & Gökçearslan Çiftci, 2017: 45).

Türkiye’de engelli bireylerin eğitim hakkı kaynaştırma modeli ile yasal bir çerçeveye sahiptir. Engelli çocukların eğitim öğretim sürecine etken katılımını sağlamak için kullanılan kaynaştırma modeli uygun görülen devlet okullarında ve devlet denetiminde olan özel eğitim kurumlarında uygulanmaktadır (Toplu,2009’dan akt.,Çetintaş & Gökçearslan Çiftci, 2017: 42) .

Engelli bireyler engelleriyle mücadele ederken bir yandan da içerisinde bulundukları topluma uyum sağlamak için çaba harcarlar. Özellikle çocukluk döneminden itibaren engeli olan bireylerin toplum tarafından kabul edilmesi çok önemlidir. Toplumun geleceği olan bu çocuklar için yaşayabilecekleri sosyal uyum problemlerinin önüne

geçilmesi gerekmektedir. Burada sosyal hizmetin sosyal dışlanmayı sosyal içermeye dönüştürmesi gerekliliği önem arz etmektedir (Aykara, 2011: 67). Okul çağında sosyal dışlanmanın önlenmesi için okul sosyal hizmeti uygulaması gereklidir.

1.4.2.Göçmen Çocuklarla Okul Sosyal Hizmeti

Okul ortamlarında yer alan bazı faktörler farklı etnik yapıdaki çocukların akademik başarı düzeyini etkilemektedir. Bu faktörler, okul ortamının farklılıklara karşı tavrının nasıl olduğu ve eğitim sisteminin farklı kültürden olan öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verip vermediğidir. Bir diğer önemli faktör ise öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenler ile kurdukların diyalogdur (Burnette, 1999’dan akt.,Dupper, 2013: 126).

Yapılan bazı çalışmalar okullarda çok kültürlü yapılar ile başarı seviyesi arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Spears,Oliver ve Maes (1990) yaptıkları bir çalışmada eğitimde farklı kültürlerin bir arada bulunmasının okulu daha ilgili bir kurum haline getirdiğini, okulun öğrencilere sunduğu katkıyı arttırdığı ve okul terkinde oranların azaldığını belirtmiştir (Dupper, 2013: 126). Okul ortamında tüm öğrencilerin farklılıklarının kabul edilmesi ve saygı duyulması için okul sosyal hizmet uzmanının eğitici rolüne ihtiyaç vardır. Okul sosyal hizmet uzmanı okul içerisinde farklı kültürlerin tanıtımını yapmalı ve kültürel duyarlılık konusunda çalışmalar hazırlamalıdır.

1.4.3. Suça Sürüklenmiş Çocuklar İle Okul Sosyal Hizmeti

Suçta sürüklenen çocuk, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda (ÇKK) “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*” şeklinde tanımlanmıştır (ÇKK, 5395, md. 3). Çocukların suça sürüklenme nedenleri arasında ergenlik döneminde yaşanan sorunlar, fizyolojik ve psikolojik değişimlerin yanı sıra aile bireyleri arasında, yaşadığı ortam ve arkadaş çevresinde suç işleyen veya suç işlemeye yatkın bireylerin olması da etkilidir (Kazak Ekinci, 2016’dan akt.,Şentürk, 2018).

Hassas öğrenci gruplarının maruz kaldıkları sözlü bazende fiziksel saldırılar hem psikolojik durumlarını hemde davranış biçimlerinin olumsuz etkilemektedir. Özellikle eğitim ortamlarında bu kırılgan öğrenci grupları akademik başarısızlık riski oldukça fazladır. Sosyal hizmet uzmanları, dezavantajlı öğrencilerin okula adapte olmaları için ihtiyaç duydukları desteğe önem atfeden çalışmalar yürütmekle sorumludur. Ayrıca adalet sistemi ile okul arasındaki var olan bağlantıların sağlanması da yine okul sosyal hizmet uzmanının rol ve sorumlulukları arasındadır. Etnik kökenleri, engel ve suça bulaşma durumları ne olursa olsun okul sosyal hizmet uzmanları bütün öğrencileri samimi bir şekilde kucaklamalı ve sıcak bir okul iklimi oluşturmak için çalışmalar yürütmelidir (Dupper, 2013: 130).

BÖLÜM 2

TÜRKİYE’DE OKUL SOSYAL HİZMETİ

“Fotoğraf bir gerçek ve sinema bir saniyede 24 kez gerçek.”

Jean-Luc Godard

Bir önceki başlıkta farklı ülkelerdeki okul sosyal hizmeti uygulaması kısaca anlatılmıştı. Literatür incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de okul sosyal hizmetinin yüz yılı devirdiği anlaşılmaktadır. Diğer ülkelerde ise okul sosyal hizmeti uygulamasının uzun yıllar önce başladığı görülmektedir. Türkiye’de ise okul sosyal hizmeti resmen başlamamıştır. Ancak bu yönde çalışmalar mevcuttur. Bu doğrultuda 1961 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde mediko-sosyal servisi kurulmuştur. Öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimlerini etkileyen sağlık, ekonomik, sosyo-kültürel vb. sorunların çözümü ile ilgilenilmesi planlanan bu servislere 1966 yılında bir psikolog görevlendirilmiştir. İlerleyen süreçte sosyal hizmet uzmanlarının istihdamı ile mediko-sosyal servislerinin faaliyetleri genişletilmiştir(Tan, 2000: 48-49’dan akt., Özbesler & Duyan, 2009: 21).

V.Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu (1983)’nda öğrenci problemlerinin çözüme kavuşturulması ve birçok problemin ortaya çıkmadan önlenmesi için “okul sosyal hizmeti” başlığı altında; psikolog, doktor, rehberlik ve psikolojik danışma hocaları ve sosyal hizmet uzmanlarında oluşan bir ekip çalışmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır(Gökçe, 1984: 38-39’dan akt., Duman, 2000: 49). Ancak aradan geçen zamana rağmen okul sosyal hizmeti uygulaması resmiyet kazanmamıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu’nun ilk kurulduğu yıllarda kısa bir süre devam eden ancak kesintiye uğrayan okul sosyal hizmeti çalışmaları Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu öğrencilerinin 3. ve 4. sınıflarda dönem stajı olarak yeniden başlamıştır. Ankara’da okul sosyal hizmetine yönelik stajların yapıldığı okullar günümüzde de mevcuttur(Duman, 2000: 49).

Dünya’da 50’den fazla ülkede uygulama alanı bulan okul sosyal hizmeti ülkemizde resmen başlamamıştır. Proje girişimleri okul sosyal hizmeti alanının bilgi ve uygulama temeline önemli katkılar yapmaktadır (Selçuk, 2020: 32). Bir diğer uygulama örneği ise Konya’da bulunmaktadır. Okul sosyal hizmeti uygulaması başlıklı çalışma Kamil Alptekin, Bilal Erdoğan, Osman Akbaba, Zülâl Eroğlu, Kemal Yeğin tarafından Konya ilinde yürütülen Okul Sosyal Hizmeti Proje Uygulamasının içeriğini kapsamaktadır. Proje 2017-2019 yıllarında Konya ili Mehmet Karacıganlar Mevlana İmam Hatip Ortaokulu, Yunus Emre İlkokulu, Meram Şehit Pilot Ayfer Gök Ortaokulu ve Meram Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde uygulanan okul sosyal hizmeti çalışmalarını kapsamaktadır (Alptekin, Erdoğan, Akbaba, Eroğlu, & Yeğin, 2019).

2.1.Türkiye’de Okul Sosyal Hizmeti Proje Uygulama Örnekleri

Bu bölümde okul sosyal hizmeti uygulamasının Konya ilinde 2017-2019 yıllarını kapsayan proje uygulama örneklerine yer verilmiştir.

2.1.1.Mehmet Karacığanlar Mevlana İmam Hatip Ortaokulunda Gerçekleştirilen Uygulamalar

2017-2018 eğitim öğretim yılında Karacığanlar Mevlana İmam Hatip Ortaokulunda okul sosyal hizmeti uygulaması gerçekleştirilmiştir. Okulun bulunduğu çevre sosyo ekonomik olarak alt ve orta seviyeye sahiptir. Mahallede kentsel dönüşüm çalışmaları sebebiyle nüfusun demografik yapısında da değişimler meydana gelmiştir. 2 bina, 23 derslik, 1 kütüphane, 1 fen laboratuvarına sahip olan okul şehir merkezi içerisinde ve ulaşımı rahat olan bir bölgede yer almaktadır.

Okulda 860 Türk, 138 Suriyeli öğrenci öğrenim görmektedir. Okulda 1 müdür, 3 müdür yardımcısı, 35 branş öğretmeni, 2 okul öncesi öğretmeni görev yapmaktadır. 2014/21 Sayılı Genelge Çerçevesinde “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” (PİCTES) kapsamında Geçici Eğitim Merkezi’nde (GEM) görevli 2 rehber öğretmen görev yapmaktadır. Rehber öğretmenlerden bir tanesi geçici olarak okulun Rehberlik Servisi’nde görevlendirilmiştir.

Uygulama örnekleri:

- Sınıf öğretmenlerinin ve okul idaresinin beyanlarına ve yapılan değerlendirme sonucuna göre isimleri belirlenen öğrencilerin evlerine gidilerek sosyal inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır.

- Akran şiddeti, kendine zarar verme, istismar, devamsızlık, akademik başarısızlık, okulda şiddet uygulama veya şiddete maruz kalma, ebeveyn yoksunluğu, ekonomik sıkıntıları kapsayan bireysel görüşmeler düzenli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

-Okulda sosyal uyum ve çatışma çözme konulu grup çalışmaları yapılmıştır.

-Aileler ile planlı ve düzenli görüşmeler yapılmıştır.

-Çocuk hakları konusunda farkındalık yaratmak amacıyla resim, şiir ve kompozisyon yarışmaları düzenlenmiştir.

- Öğrencilere yönelik kendini tanıma, hayal kurma, hedef ve plan oluşturma konularında seminer çalışmaları yapılmıştır. Kızılay Toplum Merkezi ile yapılan iş birliği sonucunda görevlendirilen bir psikolog tarafından öğrencilere akran zorbalığı eğitimi verilmiş; öğrenciler ile akran iletişimi konulu üç oturumluk grup çalışması yapılmıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenlere yönelik çocuk ihmal ve istismarı konulu seminer verilmiştir.

-İhtiyaçları doğrultusunda öğrenciler toplumdaki diğer hizmetlere yönlendirilmiştir. Bu doğrultuda 5öğrencinin ailesine sosyo-ekonomik destek(SED), 1 öğrenci sağlık tedbiri önerisi ile Konya Çocuk Mahkemesi’ne, 2 öğrencinin ailesi aile danışmanlığı alması için Meram Sosyal Hizmet Merkezi Eğitim ve Danışmanlık birimine, 7 öğrenci farlı hastanelerin psikiyatri kliniğine sevk edilmiştir.

- Okulda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunları çözmek için çalışma başlatılmış, bu çalışma sonucu hazırlanan “Suriyeli Çocukların Kayıtlı Olduğu Ortaokullardaki Sorun Alanlarına Genel Bir Bakış” başlıklı rapor Çocuk Koruma İl Koordinasyon Kuruluna sunulmuştur.

2.1.2.Yunus Emre İlkokulunda Gerçekleştirilen Uygulamalar

Yunus Emre İlkokulu çok sayıda Suriyeli sığınmacı ailenin bulunduğu, kentsel dönüşüm projesinin uygulandığı alt ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip Çaybaşı Mahallesi’nde bulunmaktadır. Artan öğrenci mevcudu nedeniyle okul binası 2011 yılında yenilenmiştir.

Yunus Emre ilkokulunda 24 derslik, 2 fen laboratuvarı, 1 bilgisayar laboratuvarı, 2 kütüphane 1 toplantı odası ve 1 rehberlik servisi bulunmaktadır. Okul 1245 öğrenciye sahip olup ikili eğitim hizmeti vermektedir. Okulda 206 tane Suriye vatandaşı öğrenci bulunmaktadır. Yunus Emre İlkokulunda 1 müdür, 2 müdür yardımcısı, 42 sınıf öğretmeni, 4 özel eğitim öğretmeni, 6 anasınıfı öğretmeni, 3 İngilizce öğretmeni, 1 din kültürü öğretmeni, 3 rehber öğretmen, 1 güvenlik görevlisi ve 3 temizlik görevlisi görev yapmaktadır.

Uygulama örnekleri:

-Okulda görevli rehber öğretmenler ve sınıf öğretmenlerinin gönüllü katılımı ile 76 öğrencinin evine sosyal inceleme ve değerlendirme amaçlı ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

-7öğrenciye sistematik bir şekilde bireysel müdahale gerçekleşmiştir. Sosyal Hizmet müdahalesi öz bakım ihtiyacı ve karşılanması, anne ve/veya baba kaybı, ekonomik problemler, akran zorbalığı konularını içermektedir. Bireysel görüşmeleri yapılan 7 öğrencinin ailesi ile de sistematik bir şekilde görüşme yapılmıştır.

-Grup terapisi yöntemi kullanılarak okulun 1.,2.,3. ve 4. Sınıf öğrencilerine akran şiddetini önleme amacıyla ‘sorunlarımı çözüyorum’ konulu çalışma gerçekleştirilmiştir.

-Konya Kızılay Toplum Merkezi ile iş birliği kurulmuştur. İş birliği sonucunda Kızılay Toplum Merkezinde görevli psikologlar tarafından öğrencilere akran zorbalığı çocuk modülü eğitimi, ailelerine ise akran zorbalığı aile eğitim modülü verilmiştir.

-Okul yönetimi, öğretmenler ve personelin de katıldığı çocuk haklarına duyarlılık çalışmaları düzenlenmiştir. Çocuk haklarına duyarlılık ve farkındalık arttırmak amacıyla sınıf öğretmenleri yıl boyunca öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmaları “haklarımı sanatıma yansıtıyorum” başlıklı stantlarda görsel olarak sunmuşlardır.

- Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği gerçekleşmiştir. Kurulan iş birliği neticesinde; 3 öğrencinin ailesine SED sağlanması için Meram Sosyal Hizmet Merkezine, 6 öğrenci ve 1 öğrencinin ablası özel eğitim ve ruh sağlığı hizmetinden yararlanmaları için Çocuk Mahkemesine, 2 öğrencinin ailesi aile danışmanlığı desteği almaları için Meram Sosyal Hizmet Merkezi Eğitim ve Danışmanlık Birimine yönlendirilmiştir. Ayrıca Dost Eli Derneği ile yapılan işbirliği neticesinde 8 öğrenci ve ailesine gıda yardımı ile kıyafet yardımı yapılmıştır.

2.1.3. Meram Şehit Pilot Ayfer Gök Ortaokulu'nda Gerçekleştirilen Uygulamalar

Okul, şehir merkezine 5km mesafede, toplumsal yapısı alt ve orta düzeydedir. Okulun çevresinde erkek ve kız öğrenci yurtları yer almaktadır. Şehit Pilot Ayfer Gök Orta Okulu, öğrencilerinin başarıları ile dikkat çekmektedir. Aynı zamanda iki yıl üst üste şehirde en çok okuma oranına sahip olan okuldur.

Okul 22 adet derslik, 2 ana sınıfı Z tipi kütüphanenin bulunduğu ek bina, 1 adet bilim ve teknoloji dersliği, 1 adet fen laboratuvarı, müzik, etüt ve atölye dersliğine sahiptir. Okulda konferans salonu ve arşiv odası da mevcuttur. Meram Şehit Pilot Ayfer Gök Orta Okulu'nda 1100 Türk,31 Suriyeli, 1 Azeri, 6 Afgan olmak üzere toplamda 1138 öğrenci bulunmaktadır. Okulda 1 müdür, 3 müdür yardımcısı, 71 öğretmen görev yapmaktadır. Okulda 2 rehber öğretmen vardır.

Uygulama örnekleri:

-Okul Sosyal Hizmet Biriminde görevli personeller 57 öğrencinin ev ziyaretlerine giderek sosyal inceleme yapmıştır.

-18 öğrenci ile bireysel görüşme yapılmıştır. Bireysel görüşmelerin temasını aşağıda sayılan maddeler oluşturmuştur.

- Ebeveyn ile iletişim
- Karşı cinsle iletişimde mesafe
- Akran iletişiminde yaşanan problemler
- Devamsızlık
- Akademik başarıyı olumsuz etkileyen tavırlar
- Aile ve sosyal çevre değerlendirilmesi
- İnternet bağımlılığı
- Aile üyelerinden birinin kaybı
- Öfke kontrolü
- Özguven kazanımı ve güçlendirme

-Bireysel görüşme yapılan öğrencilerin aileleri ile de görüşme yapılmıştır. Ayrıca sosyal hizmet müdahalesinin izleme aşaması 8 öğrenci için ev ortamında, 10 öğrenci için okul ortamında tamamlanmıştır.

-Öğrenci ve ailelerinin toplumun diğer hizmet ve kaynakları arasında bağ kurulmuştur. Yönlendirmeler sonucunda 9 öğrenci SED, 10 öğrenci psikolojik destek almak için farklı psikiyatri kliniklerine, 3 öğrenci sağlık ve danışmanlık tedbiri için çocuk mahkemesine, 6 aile sosyal kart hizmetinden yararlanmak için Konya Büyükşehir Belediyesi'ne, 22 aile ise engelli, yaşlı, ve çocuklara yönelik ekonomik destek ve ihmal/istismar durumu yaşayanlara yönelik sunulan hizmetlerden faydalanmaları amacıyla çeşitli sosyal hizmet merkezlerine yönlendirilmiştir.

2.1.4. Meram Mesleki Teknik Anadolu Lisesi'nde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Okulda 1984-1985 eğitim öğretim yılından beri 4 yıllık lise eğitimi verilmektedir. 2008-2009 eğitim öğretim yılında Adalet Meslek Lisesi'ni de bünyesine katan okul uzun süre şehirdeki Tek Ticaret Lisesi özelliğine sahiptir. Okulun özellikle Muhasebe-Finans ve Adalet branşlarında başarılı mezunları vardır.

Okul; 25 adet derslik, 11 adet bilişim teknoloji sınıfı, 1 adet konferans salonu, kütüphane, fen laboratuvarı, duruşma salonu, öğretmenler odası, 2 adet rehberlik servisi ve Mezunlar Derneği binasının olduğu geniş bir bahçede yer almaktadır. Meram Mesleki Teknik Anadolu Lisesi, şehir merkezinde ulaşımı oldukça rahat bir bölgede bulunmaktadır. Bulunduğu çevrede başka liselerin olması faklı akran gruplarının olduğu bir ortama neden olmaktadır. Bu durum okul öğrencilerine yönelik risk faktörlerini de arttırmaktadır.

Meram Mesleki Teknik Anadolu Lisesi'nde 5 Irak, 1 Afganistan, 6 Suriye uyruklu öğrenci olmak üzere toplamda 981 öğrenci eğitim görmektedir. Okulda çeşitli branş dallarında 90 öğretmen, 1 müdür, 4 müdür yardımcısı, 3 memur ve 6 temizlik personeli görev yapmaktadır. Ayrıca okulda 2017-2018 eğitim öğretim yılında 7 kez adli vakalık olay yaşandığı için “Güvenli Okul Projesi” kapsamında 1 polis görev yapmaktadır.

Uygulama örnekleri:

-Okul başarısı, devamsızlık, riskli arkadaş grubu, şiddet, engellilik durumu, ebeveyn ve aile problemleri, sosyal ve ekonomik problemler başlıkları altında sosyal inceleme ve değerlendirme yapmak için 54 öğrencinin evine ziyaret gerçekleştirilmiştir.

-12 öğrenci ile planlı bireysel görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin içeriğinde; akran ilişkileri, ekonomik sorunlar, cinsel değişimler, riskli arkadaş grupları, suça yönelme, yabancı uyruklu öğrenci olma, devamsızlık ve okul aidiyeti, parçalanmış aile, hükümlü ebeveyne sahip olma, aile içi iletişim problemleri yer almaktadır.

-9 öğrencinin ailesi ile planlı görüşmeler yapılmıştır.

-Öğrenciler ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamaları için toplumda faaliyet gösteren diğer birimlere yönlendirmeleri yapılmıştır. Bu yönlendirmeler sonucunda; 2 öğrenci ve aile SED hizmetinden yararlanmak için Meram Sosyal Hizmet Merkezi'ne, 6 öğrenci ergen ve ruh sağlığı hizmetine, 2 yabancı uyruklu öğrenci dil kursu için sivil toplum kuruluşlarına başvurmuştur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereğince 2 öğrenci sağlık tedbiri, 1 öğrenci danışmanlık tedbiri amacıyla Konya Çocuk Mahkemesine başvurmuştur.

-Sosyal hizmet müdahalelerinin öğrenciler üzerindeki etkisini takip etmek amacıyla 5 öğrencinin okulda, 7 öğrencinin ise evinde izleme çalışmaları yapılmıştır.

2.2. Türkiye'de Okullarda Var Olan Sorunlar

Sosyal hizmet mesleği koruyucu-önleyici, değiştirici- geliştirici, tedavi ve rehabilite edici rollere sahiptir. Söz konusu roller, okul sosyal hizmeti uygulamasını da kapsamaktadır. Öğrencilerin karşılaştıkları problemler Dupper (2013) tarafından kategorize edilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre öğrenciler akademik başarısızlık dışında birçok problemle karşı

karşıyadır. Bu problemler; okul fobisi, depresyon, okuldan kaçma veya okul terki şeklinde belirtilmiştir. Öğrenci problemleri okullar ve ülkeler özelinde değişiklik gösterebilir. Ancak şiddet, okul fobisi, okul terki gibi sorunlar tüm dünya ülkelerinde görülmektedir. Bu sorunların çözümünde ve öğrencilerin okul içi veya okul dışında ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için okul sosyal hizmeti müdahale biçimlerine ihtiyaç vardır (Aktan, 2018: 270).

Bu sorunlarla okul rehberlik servisleri de ilgilenmektedir. Ancak konuların kapsamı göz önüne alındığında bu sorunların çevresel etmenlerden kaynaklandığı ve okul iklimine yansıdığı görülmektedir. Burada okul rehberlik servislerinin çalışma alanlarının dışında bir çerçeve mevcuttur. Bundan dolayı mikro, mezzo, makro ve egzo boyutlarda bir sosyal hizmet müdahalesi gerekmektedir. Rehberlik hizmetleri yönetmeliğinde her ne kadar sosyal çalışmacının tanımına yer verilse de sosyal çalışmacılar zorunlu personel değil de gerektiğinde görevlendirilecek personeller arasında yer almaktadır (Kuli & Yıldırım, 2019: 561). Öğrencilerin karşılaştıkları problemler “*biyo-psiko-sosyal*” odakta değerlendirilmelidir. Öğrencide istenmeyen davranışlar kendini fizyolojik ve ya psikolojik olarak gösterebilir. Ancak öğrencide istenmeyen davranış problemleri incelenirken öğrenci ile birlikte aile, okul ve sosyal çevresi de ele alınmalıdır (Aktan, 2016: 246).

Öğrenciler okul içinde ve okul dışında birçok sorunla karşılaşmaktadır. Öğrencilerin karşılaştığı sorunları konu edinen çalışmalar incelendiğinde “*okul korkusu-fobisi, depresyon ve intihar, zorbalık-çeteleşme, şiddet*” başlıkları ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla öğrencinin akademik başarısızlığı tek başına ele alınacak bir sorun değildir (Aktan, 2016: 245).

2.2.1.Okul Fobisi ve Devamsızlık

Öğrencilerin okullar ile ilgili düşünce ve davranışları eğitim sisteminin kalitesini ve daha iyiye nasıl gideceğine dair yöntem ve tekniklerini belirlemede önemli bir faktördür. Bu duruma örnek olabilecek unsurların başında okul fobisi ve devamsızlık gelmektedir. Okul fobisi ve devamsızlık sorunları çözülmediği takdirde okulu tümünden bırakma eylemine neden olmaktadır (Aküzüm, Yavaş, Tan, & Uçar, 2015: 169). Bu nedenle hem eğitim kalitesini arttırmak hem de okula devam problemini ortadan kaldırmak için bu sorunların nedenlerinin irdelenmesi ve çözüm yollarının bulunması gerekmektedir.

Okul fobisi, çocuğun okula gitmek istememesi veya okuldan korkması şeklinde belirtiler gösterir. Bu korkunun nedeni değişiklik gösterebilir. Örneğin çocuk herhangi bir öğretmen, arkadaş veya dersten dolayı okula gitmek istemeyebilir. Okul korkusu farklı derecelerde gruplandırılmaktadır. Bazı öğrenciler sadece okula gidene kadar yanında velisini isterken bazı öğrenciler ise uzun yıllar okula gitmek istemeyebilmektedir (Özdoğan, 1986: 239). Yapılan literatür taramasında okul fobisi olan kız ve erkek öğrenciler arasında belirgin bir farka rastlanmamıştır. Yapılan incelemelerde okul fobisinin bütün yaş gruplarına ve sınıf düzeylerine yayıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin sosyo ekonomik düzeylerine yönelik de ayırt edici bir durum söz konusu değildir (Özdoğan, 1986: 242). Özellikle okula yeni başlayan çocuklarda görülen okul korkusu okulda yaşanan pek çok sorunun temeli olarak görülmektedir. Çocuğun okula

yönelik negatif algısını değiştirmek çoğu durumda kolay değildir. Okula başlamak çocuğun aileden ayrılmaya ve bağımsızlaşma adımı attığı bir dönemdir. Bu dönemde yaşanan birçok problemler ile kolayca baş etmek zordur (Aktan, 2016: 246).

Devamsızlık, genel olarak öğrencinin okula aralıklı gelmesi ve ya uzun süreli gelmemesi şeklinde tanımlanmaktadır(Aküzüm ve arkadaşları, 2015: 169). Yapılan araştırmalar Türkiye’de devamsızlık probleminin ciddi boyutları olduğuna işaret etmektedir. Ortaöğretime başlayan öğrencilerin %30 u eğitime devamsızlık ve akademik başarısızlık nedeniyle devam etmemektedir (Dinçer, 2005’den akt., Altınkurt, 2015: 132). Devamsızlık probleminin çözülmesi akademik performansın da iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle çift taraflı bir iyileştirme politikası uygulanmalıdır.

2.2.2. Okul Erken Terki

Öğrencilerin okul başarısını etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Okula bağlılık bu etmenlerden bir tanesidir. Okul bağlılığı, “öğrencilerin okulu kendilerine ait hissetmeleri ve okulun amaçlarını benimsemeleri” şeklinde tanımlanmıştır (Finn ve Voelkl, 1993’ten akt., Özdemir, 2017: 270). Okula bağlılık “duygusal, davranışsal ve bilişsel” olmak üzere 3 boyutta ele alınmıştır(Jimerson, Campos ve Greif, 2003’ten akt., Özdemir, 2017: 270). Duygusal bağlılık, öğrencinin okuldaki arkadaşlarına, öğretmenlerine ve okula yönelik sahip olduğu olumlu düşüncelerdir. Duygusal bağlılığı yüksek öğrenciler okulda bir arada olduğu insanlara karşı olumlu davranışlara sahip olduğu söylenebilir. Bilişsel bağlılık öğrencilerin öğrenme düzeylerine etki eden inançtır. Bilişsel bağlılıkları yüksek olan öğrencilerin öğrenme motivasyonları da yüksektir. Davranışsal bağlılık ise öğrencilerin akademik çalışmalar dışında sportif ve kültürel faaliyetlerde etkin rol almasıdır (Fredricks, Blumenfeld ve Paris, 2004’ten akt., Özdemir, 2017: 270).

Türkiye’de okul terki var olan başlıca eğitim problemlerinden biridir. Okul erken terki kavramı lise eğitime kadar olan süreyi tamamlamayan ve artık eğitim sisteminin içinde olmayan çocuk ve gençleri kapsamaktadır. Okul erken terkinin nedenlerini tanımlamak zordur. Çünkü bu durum birçok değişkene bağlıdır. Bu değişkenlerin öğrencinin ailesi, çevresi ve okulu ile ilişkili olduğu söylenebilir(Özkan & Selcik, 2016). Kartal ve Eryılmaz Balı (2020) yaptığı araştırma sonucunda aile kaynaklı nedenleri; ailenin ilgisiz olması, ekonomik problemler ve maddi yetersizlik, ailenin eğitim durumu, ebeveyn kaybı, anne babanın boşanmış veya ayrı yaşıyor olması, ailenin eğitimi yeterince önemsememesi ve gerekli görmemesi, ailede baskı ve şiddetin olması, etnik farklılıklardan kaynaklı yaşanan sıkıntılar şeklinde sıralamıştır. Aynı çalışmada çevre kaynaklı nedenler; arkadaş çevresinden dışlanma, duygusal boyuta ulaşan kız erkek ilişkileri şeklinde açıklanmıştır. Öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranışlarda bulunması, akademik başarısızlık, okul rehberlik servislerinin yeteri kadar destek olmaması okul kaynaklı nedenler arasında en yoğun rastlanan başlıklardır (Kartal & Eryılmaz Balı, 2020: 271).

2.2.3. Okullarda Şiddet

Şiddet kavramının en kapsamlı tanımı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılmıştır. (WHO, 1996) ‘ya göre şiddet, fiziksel gücün kasıtlı olarak kendisine,

başkasına, bir grup veya topluluğa karşı gerçek veya tehdit amaçlı kullanılması sonucunda ortaya çıkan ölüm, psikolojik rahatsızlıklar, yoksun bırakma ve gelişmesini önleme gibi tehlikeli sonuçları olan veya zarara yol açma ihtimali olan eylemleri tanımlamaktadır. Okullarda görülen şiddet olayları da zorbalıktan kavgaya, intihardan öldürmeye kadar varabilmektedir (Bulut, 2008: 24). Okul sosyal hizmeti uygulamasında temel amaç öğrencilerin potansiyellerini ortaya çıkarmaya engel olan konu ve sorunları ortadan kaldırmaktır. Şiddet bu sorunlardan birisidir (Yeşilkayalı, 2016: 137).

(Bulut, 2008) Türkiye basınında yer alan şiddet olayları üzerine yaptığı çalışmanın sonucuna göre şiddet olaylarının %74'ü okul binası içerisinde meydana gelmiştir. Bu olayların %40 ise teneffüs saatlerinde, %38'i okul çıkışlarında gerçekleşmiştir. Şiddet olaylarının nedenleri ise tartışma-küfür %46, cinsel taciz, laf atma %21, kız meselesi yüzünden kavga %14, kız erkek ilişkisi- platonik aşk %10, haraç toplama %7, gurur, namus %3 oranlarındadır. Çalışmaya göre saldırganlık oranı cinsiyetlere göre farklılık göstermektedir. Erkek öğrencilerin oranı %90 iken kız öğrencilerin oranı %10 dur. Şiddet esnasında en çok kullanılan araç gereçlerin yüzdesi ise %69 bıçak, %19 taş-sopa-demir çubuk, %10 ateşli silahlar, %3 jilet-fal çata, %3 şişe-sandalye olarak belirtilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre şiddet olaylarının sonucu %53 hastaneye gitme, %7 polise şikâyet, %1 ise disipline gitme şeklinde sıralanmaktadır.

Bulgulara göre Türkiye'de okullarda görülen şiddet olayları ciddi boyutlardadır. Okullarda şiddeti önlemek için risk nedenlerini anlamak, çözüm için kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapmak gerekmektedir. Okullarda rehberlik servisleri tarafından sistemli ve bilinçli bir şekilde yapılacak çalışmalar ve uzmanlar tarafından sunulacak farkındalık faaliyetleri şiddetin ortadan kaldırılmasında ve önlenmesinde etkili olacaktır (Arslan, 2015: 15).

2.2.4.Madde Bağımlılığı

Literatürde bağımlılığın çeşitli tanımları mevcuttur. En genel şekliyle bağımlılık kişinin herhangi maddeye, alkole karşı direnme gücünü kaybetmesi ve kendisiyle birlikte çevresine zarar vermesine rağmen madde kullanımını bırakamaması şeklinde tanımlanabilir (Aktürk, 2019: 65).Bağımlılık okul çevrelerinde ergenler arasında yaygın bir sorundur. Bu nedenle bağımlılığı önleyecek ve ya ortadan kaldıracak eğitim ve sosyal politika uygulamaları önemlidir (Işık, 2018: 218).

Yapılan araştırmada hayatında en az bir kere madde kullananların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; 15-24 yaş grubu %35,4, 25-34 yaş grubu %30, 35-44 yaş grubu %18,3, 45-54 yaş grubu %7,8, 55-64 yaş grubu %8,5 olduğu görülmüştür. Cinsiyet dağılımı ise %6 kadın, %94 erkek olduğu kaydedilmiştir (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2019: 92). Okul çağında bulunan çocuklar ve gençler risk grupları arasında önemli bir konumda yer almaktadır. Bu çocuk ve gençlerin zamanlarının çoğunu okul ortamında geçirdiği düşünüldüğünde okul temelli organizasyonlarda bağımlılık önleme faaliyetleri de önem kazanmaktadır.

2.2.5.Akademik Başarısızlık

Okul sosyal hizmeti bakış açısına göre akademik başarı kavramını incelerken çıkış noktamız eğitim programlarının başarıya ulaşmasında; öğrencinin kendisinden, ailesinden, arkadaş çevresinden ve ya okul ortamlarından kaynaklanan problemlerin önlenmesi ya da ortadan kaldırılmasıdır (Dağ, 2019: 20). “Okul sosyal hizmet uzmanı bu sorunları ortadan kaldırırken kanıta dayalı uygulamalarını rapor halinde okul idaresine sunmaktadır”(Dağ, 2019: 21).

Akademik başarısızlığın bireysel nedenleri arasında mental ve fiziksel bir özrün oluşu yer almaktadır. Zihinsel problemlere sahip öğrencilerde öğrenme gücü ortaya çıkmaktadır. Öğrenme hızları düşük olduğu için özel eğitim okullarında bulunmaları hem okul hem çevre uyumunu kolaylaştırabilir. Herhangi bir zihinsel problemi olmayan ancak yavaş öğrenen öğrenciler için okul ve veli işbirliği etkili olmaktadır. Ebeveynler ve öğretmenler arasında kurulan işbirliğinde yöntem ve tekniklerin belirlenmesi, çocuğun cesaretlendirilmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Başarılı olduğu durumlarda ödüllendirilmesi, başarısız olduğu durumlarda ise kendisine destek olunması akademik başarıyı olumlu etkiler (Tezcan, 1984: 385).

Abay ve Keleşoğlu (2016) yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin akademik başarı düzeyi ile aile ilişkileri arasında bir ilişki olduğunu açıklamaktadır. Çalışmaya göre ebeveynleri ayrı yaşayan veya boşanmış olan öğrencilerin akademik başarı düzeyleri düşüktür. Yine aynı çalışmada kardeş sayısının akademik başarı düzeyini etkilediği belirtilmiştir. Kardeş sayısı 4 ve üzeri olan öğrencilerin akademik başarı oranı düşerken tek çocuk ve ya 2, 3 kardeş olan öğrencilerin akademik başarı düzeyleri artmaktadır (Abay & Keleşoğlu, 2016). Aile içerisinde diyalogun dengeli ve düzenli oluşu başarıya olumlu etki eder. Fonksiyonel aile ortamında kendisi ile ilgilenen anne ve babaya sahip olan çocukta özgüven duygusu gelişir. Bu durum akademik başarıya ivme kazandırır. Ailelerin çocuklar üzerinde kurduğu baskı ise motivasyonu düşüren nedenler arasındadır. Çocuğun başarısızlığının dövülerek cezalandırılması ve yeteneklerinin zorlanması da aile kaynaklı başarısızlık nedenlerindendir. Özellikle başarısız çocuğun arkadaşlarıyla veya kardeşleriyle kıyaslanması başarıyı olumsuz açıdan etkiler (Tezcan, 1984: 386).

Akademik başarıya etki eden bir diğer faktörde okul ve çevresidir. Okulların akademik başarıya etkisini iki kısımda incelemek mümkündür. Birincisi okulun fiziksel altyapısının yeterli olup olmadığıdır. Okulda kütüphanenin olup olmaması, kullanılan malzemelerin yeterliliği ve kalitesi fiziksel yeterliliğin ölçütleri arasındadır. İkincisi ise öğretmenlerin yeterlilik ve ilgi düzeyi, öğrenci ile diyalogu, okul personeli arasında ki işbirliğidir. Öğrencinin ve öğretmenin okula aidiyet duyması, öğrenci ve okul personeli arasındaki iletişimin sağlam olması, veliler ve okul arasında iş birliğinin olması okul ortamını iyileştiren ve akademik başarıya olumlu etki eden faktörlerdir (İnce, 2014).

2.2.6.Aile Katılımı

Aile, sosyal bilimciler tarafından toplumun temel unsuru olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda toplum bilimcilerin ilgilerini aile üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Bu ilgi, endüstri toplumlarında kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Modern toplumda aile kurumu grup

olarak yapısını küçültmesine rağmen toplumsal alanda etkisini arttırmıştır. Toplumun değişen yapısında ailenin sosyal ve kültürel rollerinin daha çok güçlendiği gözlemlenmiştir (Eyce, 2000: 224). Bu roller arasında velinin eğitim ortamında söz hakkını kullanması da vardır. Çocukların okulda başarıya ulaşmasında velinin eğitim sürecine katılımı etkili olmaktadır. Veli eğitim sürecinin içerisinde ne kadar çok etkin olursa, çocuğun akademik başarısı, sosyal ve duygusal gelişimi hakkında bilgilerini okul personeli ile paylaşırsa belirlenen hedeflere daha kısa sürede ulaşılabilir (Dağ, 2019:26-27). Marcon (1999) yaptığı çalışmada ebeveynlerin okul katılımı ile çocukların temel okul becerileri arasında önemli bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu ilişki ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanınmasında da etkili olmaktadır (Ünüvar, 2010: 720).

“Türkiye’de veli katılımı ile ilgili okullarda her dönem en az bir kere olmak üzere veli toplantıları düzenlenmektedir. Dünyadaki profesyonel veli katılımı uygulamalarına baktığımız zaman; PET(Etkili Anne- Baba Eğitimi), STEP(Etkili Anne-Babalık Becerileri için Sistemik Eğitim Programı) gibi programlar görmekteyiz. Türkiye’de okul sosyal servislerinin açılması, PET, STEP gibi programların düzenlenmesini ve böylece velilerin eğitim sürecine daha aktif katılımlarını sağlayabilir (Dağ, 2019: 27).”

Ünüvar (2010) araştırmasında velilerin en çok öğrencileri okula bırakırken veya okuldan alınırken öğretmen ile görüşme gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucu öğretmen ve veliler arasında gerçekleşen bireysel ve telefon görüşmeleri takip etmektedir. Velilerin okul katılımına yönelik görüşlerinde okul yönetimin aileler ile ortak hazırladıkları çalışmaların yetersiz olduğu saptanmıştır (Ünüvar, 2010: 724). Bu bulgular dikkate alındığında ebeveynlerin okul ortamında bulunmaları ve yapılan çalışmalarda yer almaları okul ortamlarının iyileştirilmesi ve öğrencilerin iyilik hallerinin arttırılmasında etkilidir. Bu etkinin sürdürülebilir olması için aile katılımına yönelik çalışmaların da ivedi bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.

2.2.7. Akran Zorbalığı

Zorbalık, okullarda şiddetin en çok rastlanan türüdür. Okullarda zorbalık bir çocuğun başka bir çocuğa sözlü, fiziksel ve ya sanal ortamda zarar verecek davranışlarda bulunmasıdır(Olweus,2005’den akt., Çarkıt & Bacanlı, 2020: 2547). Zorbalık yapan kişi zorba, zorbalığa uğrayan kişi ise mağdur veya kurban olarak tanımlanmaktadır(Morita, 1985’den akt., Çarkıt & Bacanlı, 2020: 2547). Yapılan çalışmalarda akran zorbalığında rol dağılımının cinsiyete göre değiştiği görülmektedir. Zorbalık eden erkek öğrencilerin oranı kız öğrencilere göre daha fazladır. Zorbalığa uğrayan mağdur öğrencilerde ise cinsiyet dağılımında büyük bir fark yoktur. Mağdur savunucusu ve zorbalığın dışında kalanların çoğunluğunu kız öğrenciler oluşturmaktadır. Zorba destekçisi ve zorba asistanı rollerinde ise erkeklerin oranının fazla olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım, 2012: 44). Bu roller zamanla değişebilmektedir. Örneğin zorba olan biri mağdur olabilir, mağdur olan biri ise zorbalık davranışında bulunabilir.(Farrington, 1993; O’Donnell, 2015’den akt.,Talu & Elmas, 2020: 100).

Zorbalık fiziksel, sözlü ve duygusal olarak sınıflandırılmaktadır. Çankaya’nın yaptığı bir araştırmaya göre fiziksel zorbalık davranışının en çok görüldüğü şekil %20 oranında arkadaş tarafından itilmedir. Eşyalara zarar verme %11, tekme ve ya tokat %10, yumruk atma oranının ise % 6 civarında olduğu belirtilmiştir. Sözlü zorba davranışlarından lakap

takma %30, küfürlü konuşma %20, dalga geçme ve küçük düşürme %17, tehdit ise %7 oranında gerçekleştiği belirtilmiştir. Duygusal zorba davranışlarda ise çevredekilere şikayet etme %16, arkadaş ortamlarına davet edilmeme %13 ve yardım çağrısını reddetme ise % 8.5 oranındadır (Çankaya, 2011: 86-87).

Okullarda akran zorbalığının önlenmesinde için öğrenci ve çevresi ile birlikte okul personelinin oluşturduğu ekip çalışması etkilidir. Ekip çalışması ile zorbalığın önlenmesi ve ortadan kalkmasına yönelik etkili çalışmalar yapılabilir(Gökler, 2009: 534'den akt., Yıldırım, 2012: 46). Bu ekip çalışmasında sosyal hizmet uzmanlarının da yer alması sorunun çözümünde etkili olacaktır (Mishna, 2004: 243'den akt., Yıldırım, 2012: 47). Bu durum okullarda sosyal hizmet müdahalesinin ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, film analizi ve içerik çözümleme teknikleri kullanılmıştır. Filmde yer alan öğrenci ve okul sorunları gösterim süreleri ile araştırmacı tarafından not edilmiştir. Elde edilen bulgular literatür ile karşılaştırılmıştır. Akademik çalışmalarda ve filmde bahsi geçen öğrenci problemleri arasında benzerliğe rastlanmıştır. Oluşan temalar başlıklar halinde detaylandırılmıştır. Bahsi geçen sorunlar, okul sosyal hizmeti uygulama yöntem ve teknikleri bağlamında incelenmiştir.

3.1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Bu çalışma Şeytana Karşı isimli filmde yer alan okul ve öğrenci problemlerinin çözümünde okul sosyal hizmeti uygulamalarının etkin olduğu görüşünü ortaya çıkarmak için nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma sürecinde verilerin elde edilmesi ve analizinde nitel araştırma desenleri arasında yer alan hermenötik (yorumlayıcı) desen kullanılmıştır. Yorumlayıcı yaklaşımın temelinde öznenin arka planında yer alan sosyolojik, tarihi ve kültürel alt yapısının analiz edilmesi gerektiği vardır. Başka bir deyişle öznenin değişiminde yatan temel etkenler açıklanmaktadır. Bu yaklaşım sosyal yaşama dair her şeyi tasvir eden ve olaylar arasındaki ilişkileri genellemeye çalışır(Acar, 2020). Bu nedenle çalışma kapsamında hermenötik desenin kuramsal alt yapısından yararlanmaya çalışılmıştır.

3.1.1.Veritoplama Aracı ve Süreci

Mevcut çalışmada filmde geçen okul sosyal hizmetine yönelik çıkarımların değerlendirilmesine yönelik nitel veritoplama aracı olan film analizi ve içerik çözümleme tekniğı kullanılmıştır. “İçerik çözümlemesinde veriler diğer gözlem tekniklerinde olduğu gibi yazımlanmış her türlü ortamdan toplanabilir (Aziz, 2015: 136).” İçerik çözümlemesinde veriler gerçeğin çıplak halini yansıtmaz. Veriler belli bir amaç dahilinde simgeler kullanılarak kanallar aracılığıyla bilgi kaynağı ve semboller arasında köprü özelliğı taşımaktadır. Bir başka deyişle veriler semboller aracılığıyla gerçek dünyayı temsil etmektedir(Krippendorff, 1984: 47-55’den akt., Aziz, 2015: 136). Bu bağlamda araştırmacı, filmi 15 kez izlemiş ve film içerisinde yer alan okul ve öğrenci sorunlarını içeren sahneleri filmde gösterilen saat ve dakikaları ile tek tek not etmiştir. Filmde yer alan öğrenci ve okul sorunları literatürde yer alan sorunlar ile karşılaştırılmıştır. Çıkan sonuçlar film ile literatürde yer alan sorunların paralel olduğunu göstermiştir. Araştırmacı bahsi geçen sahneler arasında konu başlıklarını en iyi açıklayan kısımları tez içerisinde kullanmıştır.

Araştırmanın veritoplama süreci iki aşamada gerçekleşmiştir. Birinci aşamada filmde yer alan öğrenci ve okul sorunları tespit edilmiştir. Bu sorunların çözümünde okul sosyal hizmeti uygulamasının önemi saptanmıştır. Bu aşama 09.08.2020-20.11.2020 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. İkinci aşamada ise literatürde yer alan öğrenci ve okul sorunları belirlenmiş ve filmde elde edilen bulgular ile karşılaştırılmıştır. Bu aşama ise 28.02.2021-05.04.2021 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

3.1.2.Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Araştırmacı, film analizi ve içerik çözümleme tekniğine göre filmde okul sosyal hizmeti uygulamasına yönelik verileri tek tek incelemiştir. Konu başlıklarını içeren sahneler ve diyaloglar kalem ve kağıt ile not alınmıştır. Alınan notlar ile literatürde yer alan okul ve öğrenci problemleri karşılaştırılmış ardından içeriğe uygun olarak başlıklar halinde kodlanmıştır. Böylece araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Bulgular okul sosyal hizmeti müdahale biçimlerine göre yorumlanmıştır.

3.2.BULGULAR ve YORUMLAR

3.2.1.Filmin Künyesi

- **Yönetmen:** Mikael Hafstrom
- **Senaryo:** Jan Guillou - Hans Gunnarsson
- **Görüntü Yönetmeni:** Peter Mokrosinski
- **Kurgu:** Darek Hodor
- **Yapımcı:** Ingemar Leijonborg, Hans Lonnerheden
- **Yapım yılı ve ülkesi:** 2003, İsveç
- **Tür:** Macera - dram
- **Süre:** 114 dakika

➤ **Oyuncular:**

- **Andreas Wilson** (Erik Ponti)
- **Henrik Lundström** (Pierre Tanguy)
- **Gustaf Skarsgård** (Otto Silverhielm)
- **Jesper Salén** (Dahlén)
- **Marie Richardson** (Anne)
- **Joban Rabaeus** (Üvey Baba)
- **Linda Gylenberg** (Marja)

➤ **Filmin Konusu:**

Yönetmenliğini İsveçli Mikael Hafstrom'un yaptığı "Şeytana Karşı" adlı film, Jan Guillou'nun 1982 basımlı aynı adlı otobiyografisinden uyarlanmıştır. Film, ülkesinde en çok satanlar listesinde uzun zaman kalmış bir yapıttır. Film, aynı zamanda yabancı dilde en iyi film dalında Oscar ödüllerine aday gösterilmiştir.

Eric Ponti, üvey babası tarafından şiddet gören, ergenlik çağının karmaşasında bir takım zorluklar yaşayan depresif bir öğrencidir. Öfke problemi olan Eric, okulda sıkça kavga etmektedir. Bunu yaşamının ayrılmaz parçası haline getirmiştir. Okulda en son yaptığı kavga ile sınırları aşan Eric, okuldan atılır. Liseyi bitirebilmesi için bir başka okula kabul edilmesi çok zordur. Eğitim hayatını zorlaştıracak bu durum karşısında annesi evdeki eşyaları satıp Eric'i yatılı bir okula gönderme kararı alır. Bu Eric'in eğitimini tamamlaması için son şanstır. Sıklıkla üvey babasının şiddetine maruz kalan Eric bu durumu kendisi için bir kurtuluş olarak görmektedir. Ancak Eric'in gittiği okulda

öğrenciler arasında katı bir sistem vardır. Bu sistemde kuralları ve düzeni öğrenci konseyi belirlemektedir. Eric'in hayatı eskisinden de zor olacaktır. Disiplini öğrencilerin sağladığı bu yatılı okulda annesine verdiği sözü tutması kolay olmayacaktır. Okulda öğrenciler arasında “arî ırk”, “ayrıcalıklı öğrenci” gibi kavramlar statüyü belirlemektedir. Öğrenciler arasında meydana gelen sorunlar “ring” adı verilen alanda kavga ile çözülmektedir. Eric, sisteme dahil olmadan kendisini koruyarak annesine verdiği okulu bitirme sözünü tutmak için çabalamaktadır. Ancak okulun öğrenci konseyi, öğrencilerin sisteme karşı koymasını engellemek ve dirençlerini kırmak için pek çok yol geliştirmiştir (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/269013.asp>).

3.2.2. Akran Zorbalığına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Filmde genel olarak akran zorbalığını içeren birçok sahne mevcuttur. Aşağıda filmde akran zorbalığının olduğu en çarpıcı sahnelerde geçen diyalog örneklerine yer verilmiştir. Diyalog sonunda okul sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılacak müdahale yöntemi sunulmuştur.

Erik, öğrenci konsey üyesi Dahlén'in emri ile konsey üyelerinin kaldığı yatakhaneye çağrılır. (Filmdeki gösterim zamanı: 21')

Dahlén: Kimleri görüyorum, küçük yüzücümüz gelmiş. Yaşı küçük ama ağzı gayet iyi iş yapıyor değil mi çocuklar ?

Erik: Yanlış anladın.

Dahlén: Yaa! Bu arada ayakkabı nasıl boyanır biliyorsundur.

Erik masanın üzerinde duran çamurlu ayakkabıyı alır.

Erik: Birazdan getiririm.

Dahlén: İşin bittiğinde bunlarla devam et. Teftiştten önce hepsi bitmiş olmalı. Hemen başlasan iyi olur.

Dahlén'in bunlar dediği diğer konsey üyelerinin çamurlu ayakkabılarıdır. Erik durumu kabul etmez.

Erik: Asla yapmam!

Dahlén: Bu herifi ne yapacağız?

Otto: Sakin ol daha yeni.

Erik ve Pierre koridorda yürürken Dahlén erik e çarpar. (Filmde gösterim zamanı 28')

Dahlén: Dikkat etsene! Hemen özür dile!

Erik: Ne için?

Dahlén: Dikkatsiz davrandığın için

Pierre: Hadi Erik...

Otto: Söz dinlicecek misin?

Erik: Asla!

Dahlén: Seni aşağılık pislik! Hemen özür dile!

Erik: Asla dilemem!

Dahl n: Bu bir meydan okumadır! Saat sekizde avluda ol.

Erik: Ne demek şimdi bu?

Erik, Pierre ve bir diğ er arkadaşı ile meydan denilen yere gider.

Pierre: Her zaman bire karşı iki kişi çıkarlar. Sonra olabildiğince darbe alırsın. Yoksa korkak sıfatı yersin. Yere indirdiklerinde de yerde s ur necek ve merhamet dileyeceksin.

Erik: Ama karşılık verme iznim var.

Arkadaşı: Evet istediğın kadar ama hiç  ansın yok.

Pierre: Erik, mecbur değilsin.

Arkadaşı: evet ama o zamanda dönem sonuna kadar fare diye seslenirler.

Pierre: Herkes kan görmek istiyor. Üzücü de olsa gerçek bu. Kan görmek istiyorlar.

Öğrenci konsey  yeleri öğrencilerin kaldıkları odaları basar. (Filmde gösterim zamanı 32'20")

Konsey  yeleri odaları dağıtır, özel eşyaların olduğu dolap ve çekmeceler karıştırılır.

Otto: Kesin gürültüyü!

Otto yerdeki, eşyaların üzerine basarak Erik ve Pierre'nin yanına gelir sert bir şekilde bakarak hiçbir şey söylemeden gider.

Okulda konsey üyelerinin birinci sınıflara çeşitli zorbalık yaptıkları geceye manastır gecesi denmektedir. (Filmde gösterimi 46'7")

Pierre: Bi manastır gecesi eksikti

Erik: Manastır gecesi de ne?

Pierre: Çok eski bir gelenek.  anslıysan soğuk bir du la atlatırsın. Geçen yıl bir çocuğu sancağa çektiler. Zavallı saatlerce bağırdı.

Arkadaşı: Bence dikkat et Erik. Ba kaldıran birinci sınıflara yüklenirler.

Erik: Sence ne zaman gelirler?

Pierre: Gece yarısı gibi. Gerçekten  a ırtmak istediklerinde 3 gibi gelirler. Ama sanıyorum. Sabırsız tiplerdir.

Konuşma esnasında Erik oda kapısının arkasına masa ve kitaplarını bırakarak kapının açılmasını önlemek ile me guld r. Eline bir golf sopası alır.

Pierre: Onu ne yapacaksın?

Erik: kendimi koruyacağım.

Pierre: Delirdin mi sen? Bütün konsey burada olucak. Onu kullanırsan anında kovulursun Erik.

Erik: Sende gitsen daha iyi.

Pierre: Hayır olmaz. Seninleyim.

Gece konsey üyelerinden oluşan bir grup Erik ve Pierre'nin odasına gelir.

Otto kapıyı açar “*Olimpiyadan sevgilerle!*” diyerek içinde insan dışkısının olduğu kovayı yüzlerine fırlatarak kaçar.

Pierre: Çok iğren. Kusucam.

Erik: Saat kaç oldu?

Pierre: Bilmiyorum, üç falandır. Neden sordun?

Erik: Burada bekle. Ben hemen dönücem.

Erik kendisine ve arkadaşına yapılan bu hakareti kabullenmez. Odaya saçılan pislikleri aynı kovaya doldurup konsey üyelerinin olduğu yatakhaneye gider. Otto’ nun üzerine kovayı boşaltarak hızlıca oradan uzaklaşır.

Filme bahsi geçen okul konseyi aslında okullarda yer alan çeteleşme faaliyetinin meşru halini temsil etmektedir. Zorbalık faaliyetleri şiddet olaylarının zeminini oluşturmaktadır. Bu durumda okullarda akran zorbalığı ve şiddet olaylarının ortak sosyal hizmet müdahalesi kapsamında ele alınmasında fayda vardır. (Dupper, 2013: 111) yaptığı çalışmada zorbalığı önlemeye yönelik üç aşamalı bir program önermektedir. Birinci aşama *okul düzeyi bileşenlerini* içerir. Öğrenciler cevapladıkları anketler ile okulda zorbalığın düzeyini değerlendirir. Zorbalık problemlerinin tartışılması için okul sosyal hizmetinin günü belirtilir. Bu aşama problemin önlenmesi için gerekli müdahale ve planlamaların yapılması ve uygulanması için zorbalık önleme komitesinin oluşturulması gerekmektedir. İkinci aşama *sınıf düzeyi bileşenlerini* içerir. Bu aşama zorbalığa karşı sınıf normlarının oluşturulması ve uygulanması için öğrenciler ile sistematik görüşmeler yapılmasını içermektedir. Ayrıca öğrencilerin toplumsal kurallara uyması noktasında cesaretlendirilmesi yine bu aşamada yer almaktadır. Üçüncü aşama *bireysel düzey bileşenlerini* içerir. Zorba ve mağdur öğrenciler ile bireysel görüşme yapılır. Mağdur öğrencilere destek ve koruma sağlamayı içerir. Ailenin aktif katılım sürecini geliştirecek toplantılar düzenlenir. (Duman, 2000) yaptığı çalışmada okulda olumsuz davranışlarda bulunan öğrencilere yönelik sunulan hizmetleri aktarmıştır. Bu verilere göre okul sosyal hizmet uzmanının müdahale içeriği aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

- Okul personeline yönelik zorbalık ve şiddeti önleme, ortadan kaldırmaya yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.
- Okul, kolluk kuvvetleri ve çocuk mahkemeleri arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin devamsızlık durumları sıkı bir takibe alınmalıdır.
- Zorba ve ya şiddet davranışında bulunan öğrenciler ile bireysel görüşmeler yapılmalı ve öğrenci bu durumdan vazgeçirilmelidir.
- Öğretmenlere zorba ve şiddet uygulayan öğrenciler hakkında doğru bilgi verilmelidir. Öğretmenin öğrenciyi doğru tanınması önyargıları engelleyecektir. Bu durum öğretmen ve öğrenci ilişkisinde hayati önem taşımaktadır.
- Okulda zorbalık ve şiddet davranışı sergileyen öğrencilere okulun doğal üyeleri olduğu ve diğer arkadaşlarıyla aynı hak ve özgürlüklere sahip olduğu aktarılmalıdır. Okul etkinliklerine katılma imkânı verilmelidir. Böylece okula bağlılığın artması ve olumsuz davranışların azalması gerçekleştirilebilir.

3.2.3. Okullarda Şiddete Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Öğrenci konsey üyeleri Pierre' e baskı ve şiddet uygulayıp Eric'i yıldırma hedeflemektedir. Öğrenci konsey üyeleri Pierre'in okulda gizlice sigara içtiğini itiraf ettiğini söyler. Bunu söylerken konsey başkanı da sigara içmektedir. Eric'in yanında Pierre'nin vücudunda sigara söndürmek ister. Eric buna müsaade etmez. Sigarayı kendi vücudunda söndürmelerini teklif eder. Konsey üyeleri Eric'in bu teklifini kabul eder. Konsey başkanı Pierre'i avluya çıkartır. Pierre avluda iki konsey üyesine karşı tek başınadır. Okul personeli ise bu durumu yukardan izlemektedir.

1° 13'

Etraftaki öğrenciler: Vur! Vur! Vur!

Silverhaim: Pierre Tangi! Cezanı çekeceksin.

Dahlin: Arkadaşın fare nerde? Göster kendini. hadi küçük domuz.

Silverhaim: Göster kendini domuz.

Etraftaki öğrenciler: Tangi!Tangi!Tangi!

Dahlin: Artık söyleneni yapacak mısın? Yoksa küstahlığı devam mı edeceksin Tangi.

Silverhaim: Cevap ver korkak! Söz veriyor musun?

Pierre: Sizin gibi domuzlara verecek sözüm yok.

Silverhaim: Ne dedin sen?

Eric: Domuz, korkak domuz dedi.

Silverhaim: Duymadım?

Eric: Korkak domuz!

Silverhaim: Bir daha söyle!

Pierre: Korkak domuz!

Silverhaim: Sürün! Sürün!

Pierre: Asla!

Yapılan çalışmalar okulda şiddete başvuran öğrencilerin okula dair beklentilerinin düşük seviyede olduğunu kanıtlar niteliktedir (Arslan, 2015) . Şiddet sorununun tamamen ortadan kalkması için nedenlerinin de ortadan kalkması gerekmektedir. Film analizinde zorbalık eylemlerinin sonucunda şiddet olaylarının geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle şiddetin önlenmesi için zorbalık davranışının ortadan kalkması gerekmektedir. Bu nedenle bir üst başlıkta sunulan müdahale içeriği şiddet sorununun çözümünde de kullanılabilir.

Şiddet eylemleri %53 hastaneye gitme, %33 polise şikâyet, %7 tutuklama ile sonuçlanmaktadır (Bulut, 2008: 30). Filmde herhangi bir hastane veya kolluk kuvvetine intikal eden bir olay yoktur. Ancak okul sosyal hizmet uzmanlarının böyle bir durumda üstlenmesi gereken rollere değinmek gereklidir. Okul sosyal hizmet uzmanı bu durumda hem mağdur olan öğrenci hem de şiddeti uygulayan öğrenci adına çalışmalar yürütmekle

görevlidir. Mağdur olan öğrencinin haklarını savunurken şiddet uygulayan öğrencinin de davranışın yanlış olduğuna inanması ve topluma kazandırılması noktasında çalışmalar yapılmalıdır. Şiddet uygulayan öğrenciler için atılması gereken en önemli adım okulla bağlarının kopmasının engellenmesidir. Öğrencinin okul ile geleceği arasındaki bağlantıyı oluşturmada ve yeni bir başlangıç yapması için destek olmak etkili bir çözüm yoludur (Arslan, 2015: 15) .

3.2.4. Okul Erken Terkine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Okul erken terkine yönelik yapılan araştırma sonuçları kişisel, ailevi, sosyal, ekonomik ve okul temelli sorunlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Amerikan Ulusal Liseler Merkezi'nin 2007 yılında yaptığı bir çalışmada okulu terk etme riski olan öğrencilerin ortak özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Özkan & Selcik, 2016: 1277).

- Notların düşük olması
- Devamsızlık yapma
- Sınıf tekrarı veya sınıfı zor geçme
- Derslerden kopukluk ve davranış bozuklukları

Bahsi geçen öğrenci özellikleri filmde başrol oyuncusu Eric Ponti'yi nitelendirmektedir. Eric okul derslerinde başarısızdır. Davranış bozukluğu sebebiyle okuldan atılması da eğitim hayatının geri kalan kısmı için risk oluşturmaktadır. Ancak Eric annesinin zoruyla geldiği yatılı okulda annesine verdiği söz nedeniyle derslerine dikkat eder. Kavga etmeyi bırakır. Hatta konsey üyelerinin kışkırtmalarına bile okuldan atılmamak için direnç gösterir.

(26'10'')

Pierre: Beni dinle, neden yapmadın? Yapman gerekirdi. Söylediklerini yapmak zorundayız!

Eric: Biliyorum! O ayakkabıları temizlemeliydim, ama yapmadım. En azından kavga etmedim.

Pierre: Ne demek bu?

Eric: En azından dövmedim demek!

Pierre: Ne demek istedin?

Eric: Ne olduğunu sende biliyorsun! Bir konsey üyesine vurursan ne olur?

Pierre: O saniye kovulursun.

Eric: bunu istemiyorum! Bu okula bu yüzden geldim.

Filmde okul terkine yönelik bir diğer sahne ise Pierre'in Okulu terk etmesidir. (Filmde gösterimi 84'48'')

Pierre: Sevgili Erik, Bu mektubu okuduğunda ben okulu terk etmiş olucam. Lütfen korkak olduğumu düşünme. Elimden geldiği kadar dayandım. Söylemek istediğim çok şey var ama buna zaman yok. Taksi birazdan burada olur.

Pierre okulda maruz kaldığı akran zorbalığı ve şiddet yüzünden okulu terk etmiştir. Pierre'nin okul terki literatürde yer alan okul temeli sorunlara örnektir. Okul temelli sorunların kaynağı ise okul iklimi ve kültürüdür. Okul kültürünün ve ikliminin iyileştirilmesi için etkili sosyal hizmet müdahalesi gerekmektedir. Okul sosyal hizmeti nitelikli okullar ve stresten uzak eğitim ortamlarının oluşmasına katkı sağlar (Şimşek, 2020: 98).

3.2.5. Madde Bağımlılığına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Literatürde çocuklar ve gençler arasında görülen madde bağımlılığının nedenleri dört ana başlıkta ele alınmaktadır. Bu başlıklar aile, okul, psikolojik durum ve sosyal çevre şeklinde belirtilmektedir. Ailesel nedenlere, ebeveynlerin çocuk ile yeterince ilgilenmemesi, aile ortamında baskı ve şiddetin olması, ailelerin bağımlılık sorununa karşı ilgisiz kalması örnek verilebilir. Okul ortamından kaynaklı nedenlere, bağımlılık ile ilgili eğitimlerin yetersizliği, öğretmen tutumu, okul çevresinde maddeye ulaşımının kolay olması ve bu durumun idare ve öğretmenler tarafından düzeltilmesi için herhangi bir çabanın olmaması örnek verilebilir. Psikolojik durumda ise merak, özsaygı yitimi, arkadaş çevresinden dışlanma korkusu, özgürlük isteği sıralanabilir (Aksoy, 2006: 69-70). Sosyal nedenlere, ise maddelere erişimin rahat olması, akran grubunun oluşturduğu baskı, kültür değişimi, medya örnek verilebilir (Vidal, 1998'den akt: Aksoy, 2006: 70). Bu veriler okul ortamlarında önleyici ve koruyucu çalışmaların ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır (Karataş, Gencer, Çalış, & Ege, 2016: 76).

6'20"

Anne: Her şeyden haberim var. Sigara içiyorsun, değil mi? Der ve Erik'e sigara uzatır. Erik sigarayı yakar ve bu sırada annesi Erik'in yatılı okula gideceğini söyler. Bu durum bağımlılık sorununa aile üyelerinin davranış biçimlerinin etkisini göstermektedir.

17'30"

Eric, Yohan ve Pierre okul bahçesinde.

Pierre: Hadi gidip sigara içelim.

Eric: Yasak değil mi?

Pierre: Tabi yasak. Geliyor musun?

Yohan: Hayır, ders çalışmam lazım. Görüşürüz.

Pierre, okulun ormanlık alanında gizlenmiş sigara paketini çıkartır ve sigara içmeye başlarlar. Yasak olmasına rağmen liseli öğrenciler arasında bağımlılık gün geçtikçe artmaktadır. 2003 yılında yapılan bir yaygınlık çalışmasının sonucuna göre yaşam boyu herhangi bir madde kullanım oranı %6, esrar %5.1, uçucu madde kullanımı %5.2, ecstasy kullanımı %3.2, eroin kullanımı %2.8dir. Madde kullanım yaygınlığı gençler arasında daha hızlı artmaktadır. 2001-2004 yılları arasındaki verilere göre esrar kullanımı %75.7, uçucu madde kullanımı %40.5, ecstasy kullanımı %287.5 ve eroin kullanımı %100 artmıştır (Gürol & Uzman, 2008: 65).

Sosyal hizmet literatüründe bağımlılık ile ilgili çalışmalar koruyucu önleyici roller üzerinedir. Tedavi, topluma kazandırma, sosyal uyum kısımlarında ise eksiklikler mevcuttur. Sosyal hizmet mesleki bilgi ve birikimi bağımlılık konusunda çalışmalar yapabilecek konumdadır. (Bozdoğan, 2019: 84). Okullarda yaygınlaşan bağımlılık ile ilgili yapılacak çalışmalarda okul sosyal hizmeti uygulamalarının da önemli bir yeri bulunmaktadır.

3.2.6.Akademik Başarısızlığa Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Ebeveynlerin sert ve katı tutumları akademik başarısızlık nedenleri arasındadır. Çocuğun bütün başarısızlığının hoşgörü ile karşılanmaması, başarısızlık nedeniyle çocuğun sürekli azarlanması, cezalandırılması hatta dövülmesi ebeveynlerin sıklıkla yaptığı hatalardır. Bu davranışlara maruz kalan çocukların akademik gelişim göstermesi beklenemez. Ayrıca yeteneklerinin sorgulanması ve zorlanması akademik başarısızlığa neden olur. Okul ile aile işbirliği sayesinde bu sorunlar çözülebilir (Tezcan, 2019).

Filmde başrol oyuncusu Erik, derslerinde başarısız bir öğrencidir. Spor alanına ilgisi vardır ve iyi bir yüzücüdür. Ancak üvey babası yüzmedeki başarısını önemsemez ve Erik'in kötü olan ders notlarına odaklanır.

61'50"

Anne: Bu çok iyi! Hemen hepsi pekiyi.

Üvey baba: Hmm! Peki, buradaki ne? Davranıştan orta almışsın. Bu durumu nasıl açıklayacaksın? Eve gelemediğin ona hafta sonu ile bir ilgisi vardır sanırım.

Anne: Ama yüzmede okul şampiyonu oldun. Unutmuş olmalı.

Üvey baba: Ama hayatım biz burada bunu konuşmuyoruz, değil mi? Bi açıklaman var mı?

Eric: Son sınıftan bi çocuğun işini yapmak istemediğim için.

Üvey baba: İstemediğin için demek, hı hı. Peki, istediğin nedir?

Eric: Huzur.

Üvey baba: Ne?

Eric: Rahat bırakılmak!

Üvey baba: Rahat bırakılmak! Demek annen tüm mirasını bunun için elden çıkarıyor, beyimiz rahat etsin diye! Sadece sen rahat et diye!

Eric: Hayır.

Üvey baba: Aaa değil demek! Bense aksini anlamıştım. Öyleyse ne peki?

Diyalog üvey babanın Eric'e uyguladığı şiddetle sonlanır. Okullarda görev yapan sosyal hizmet uzmanları, akademik başarısızlık yaşayan öğrencilere müdahale ederken biyolojik, sosyal ve duygusal faktörleri göz önünde bulundururlar. Akademik başarısızlık sorununda sosyal hizmet uzmanı çevresel faktörlere odaklanmaktadır. Rehber öğretmen ile ortak hareket eden okul sosyal uzmanların çalışmaları; ev ziyaretleri, dinlenme ve grup çalışmaları, veli organizasyonları şeklinde sıralanmıştır. Sorunsuz okullar veya bütün öğrencilerin %100 başarılı olduğu bir okul ortamı imkânsızdır. Ancak okul sosyal hizmet

uzmanı yapacağı çalışmalar ile nitelikli öğretim için gerekli okul ikliminin oluşumunda etkilidir (Dağ, 2019: 22).

3.2.7.Aile Katılımına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Ebeveynlerin okul katılımının önemine değinmeden önce anne-babanın çocuk ile kurduğu iletişimin öneminden bahsetmek gerekmektedir. Öğrenci velilerinin, okula yönelik ilgisiz tavırları daha önceki dönemde çocukları ile sağlıklı iletişim kuramadıklarının göstergesidir. Okul öncesi dönemde ebeveynler, çocukları ile fonksiyonel bir iletişim kurmadıklarında, çocukların sadece biyolojik ihtiyaçlarını giderip psiko-sosyal yönlerini ilgisiz bıraktıklarında okul döneminde de bu ilgisizlik devam etmektedir. Toplumbilimciler tarafından toplumun en küçük yapı birimi olarak tanımlanan aile, çocukların hayata bakış açısının biçimlendiği ilk ve en önemli kurum olarak tanımlanmaktadır. Kişinin psiko-sosyal gelişim evrelerinin kritik dönemleri de aile içerisinde gerçekleşmektedir. Çocukluk çağında ailesi tarafından ilgi gören, sevilen ve iletişim kurulan çocukların, ilerleyen yaş aralıklarında insan ilişkilerinde daha sağlıklı ve uyumlu olacağı söylenebilir. Söz konusu okul başarısı olduğunda uzmanlar, bu konunun önemli etkenlerinden birinin de aile ortamı olduğunu söylemektedir. Çocuklar aileden öğrendikleri davranış kalıplarını sosyal ortamlarında sergilemektedir (Aslanargun, 2007).

Film üzerinden aile katılımı yorumlanacak olursa ilk örnek filmin başlangıç sahnesidir. Film, Eric'in konuşması ile başlamaktadır. Eric, annesi ve üvey babasının yemek yemektir.

Eric: Nefes nasıl alınır, nasıl alınmaz bilirim. Bayılmamayı ve çıldırılmamayı da bilirim. Kendimi bildim bileli o hep böyle biri oldu. Eric'in bahsettiği kişi üvey babasıdır.

Üvey babası: Çatalı düzgün tut Eric!

Bir süre sonra çatal yere düşer. Eric çatalı yerden alır. Üvey babası bu durum için Eric'e tokat atar.

Üvey baba: Bunu yemekten sonra konuşacağız.

Eric'in bildiği yaşamak kavramı üvey babası için yeterli değildir. Yemek sonrası üvey baba ve Eric arasında geçen konuşma aslında Eric'in kemerle dövülmesidir. Bu olay gerçekleşirken annesi ise piyano çalmaktadır. Bu durum bir sonraki sahnede üvey babasının şiddetine karşı koyamayan Eric'in arkadaşına şiddet uygulaması ile sonuçlanmıştır.

Okullar toplumdaki yeri ve önemi gereği birtakım ilişki ağına sahiptir. Yöneticiler, öğretmenler, aile, personel ve öğrenciler sürekli etkileşim ve iletişim halindedirler. Bu iletişim formal ve informal şekilde gerçekleşebilir. Etkili iletişim yöntemi ile kurulan fonksiyonel ilişkiler okulun amacına ulaşmasında etkilidir. Ayrıca ebeveynler çocuklarının iyi bir okulda okumaları hususunda sorumluluk sahibidirler (Hatipoğlu & Kavas, 2016).

Aile katılımına ilişkin film de yer alan bir diğer önemli sahne ise Erik'in okul masraflarının karşılanması için annesinin eşyaları sattığı ve Erik'i yatılı okula gitmesi noktasında ikna ettiği sahnedir. (Filmde gösterimi 4'27")

Avukat: Eric için bir tür fon gibi bir şey düşünüyorum. Kocanızın bu konudaki düşüncesi nedir? Bu satışı onayladı mı acaba?

Anne: Bu eşyaların hepsi bana ait.

Avukat: Formalite gereği de olsa sormak zorundayım. Neticede çocuğun üvey babası.

Anne: Bu benim kararım.

Avukat: O halde sorun yok. Fiyat işini ben hallederim.

6'42"

Anne: Senin için çok şey yapabilirdim. Sosyal davranış hocanla konuştum, o da biliyor her şeyi. Olan biten her şeyi açıklamak zorundaydım. Anladığını söyledi. Son sınıfa geçmen için önünde bir senen var Erik. Ben de senin için nasıl desem, her şey kesinleşene kadar söylemeyecektim. Sana yeni bir okul ayarladım, yatılı bir okul. Dört saat sonra bir tren kalkıyor. Bu satışta bu yüzden, para gerekiyordu. Ama bana söz ver Erik! Yüzüme bak! Bana söz vermeni istiyorum. Bu senin son şansın! Okulu bitirmen için son fırsat. Aksi halde bitiremeyeceksin. Bana söz ver! Ben sana güveniyorum Erik. Bunu yapabilirsin.

Eric: Söz veriyorum.

Ailelerin okul katılımı çocuğun akademik ve sosyal hayattaki başarısına da olumlu yansımaktadır. Nitekim filmde Erik annesine verdiği sözü yerine getirdi. Film sonunda Erik, mezundur ve avukatlık hayali kurmaktadır. Ebeveynlerin çocukları ile kurduğu iletişim şekli çocuğun toplumu algılama biçimlerine etki etmektedir. Bu nedenle okulda davranış problemleri olan öğrencilere yönelik müdahalelerde aile faktörü önemlidir. Aile üyelerinin de katıldığı plan ve programlar çocuklarda görülen davranış problemlerinin çözümünde etkilidir. Bu plan ve programlarda okul sosyal hizmeti etkin bir role sahiptir.

Dupper'ın çalışmasından elde edilen verilen ışığında aile ile çalışan okul sosyal hizmet uzmanının müdahale içeriği aşağıda sıralanmıştır. (Dupper, 2013: 162-163).

- Ebeveynlerin görüş ve önerilerine önem verilmeli ve ebeveynler sürece katılım noktasında desteklenmelidir.
- Ebeveynler süreç içerisinde gerçekleştirilen toplantı, seminer, kurs gibi çalışmalarda uygulamaların belirlenmesinde aktif rol almaları sağlanmalıdır.
- Öğrencilerde görülen davranış problemlerinin çözümü için okul çalışanları, öğrenciler, aile ve toplum iş birliği süreci uzman tarafından aktif yönetilir. Hedeflerin net bir şekilde belirlenmesi çalışmaların doğru bir biçimde yapılmasını sağlamaktadır.
- Okullarda öğrenci ve velilere sunulan hizmetler ve düzenlenen aktiviteler ihtiyaçlara göre ayarlanmalı ve değişen durumlara göre esnek bir yapıda olmalıdır.
- Okul sosyal hizmet uzmanları genellikle ailelerin güçlendirilmesi çalışmalarında önemli rol oynamaktadır. Ailelerin eksik yönlerinin belirlenmesi ile başlayan müdahale güçlendirme yaklaşımına doğru bir dönüşüm gerçekleştirmektedir. Ayrıca bu çalışmalar

sonucunda okullar akademik bir alan olmak dışında toplumsal aktivitelerin gerçekleştiği ve desteklendiği bir merkez haline gelir.

3.2.8. Okul Fobisi ve Devamsızlığa Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Film içerisinde devamsızlık içeren herhangi bir sahne bulunmamaktadır. Filmin genelinde okul ortamından kaynaklanan nedenlerden dolayı öğrencilerin okula karşı bir sempati duymadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca literatür taramasında elde edilen bulgular çalışmanın bu kısmında okul sosyal hizmeti müdahalesinin önemini açıklamayı gerekli kılmaktadır.

Okul reddi, okul korkusu ve ya okuldan ayrılma anksiyetesi yaşayan çocukların tıbbi destek alması sağlanmalıdır. Okulda sosyal hizmet müdahalesi, tıbbi değerlendirmenin yanında okul ortamında da yapılacak psiko-sosyal değerlendirmenin yapılmasını sağlar. Bu değerlendirme çocuğun öğretmenleri ile ilişkisini, ebeveynlerin çocuğa yönelik tutum ve davranışlarını, okul ortamında çocuğun davranışlarını içermektedir. Sosyal hizmet değerlendirmesi öğrenciye yönelik tutum ve davranışların tedavi planına uygun olup olmadığı, okula devamın sağlanması için engel olan durumların tespit edilmesi hususunda önemlidir. Ayrıca okul sosyal hizmet uzmanlarının tedavi sürecinde savunuculuk, vaka yönetimi, arabulucuk rollerini üstlenmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanları bu gibi durumlarda aile ziyaretleri yaparak ebeveyn çocuk ilişkisine, kardeşler arasındaki diyalogu gözlemler. Aileye süreç içerisinde rehberlik eder. Aynı şekilde öğretmenler de bu durumlarda rehberliğe ihtiyaç duyabilmektedir. Sonuç olarak sosyal hizmet uzmanı müdahale yöntemleri gereği bireyi çevresi içinde ele alan bir meslek elemanı olduğu için okul ortamlarında ihtiyaç duyulan bir profesyoneldir (Özbesler, Çoban, & Polat, 2016).

3.2.9. Öğretmen ve İdare Tutumuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlerin tavrı öğrenciler için davranışlarında yer alır. Bu durum sadece sınıf içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler ile sınırlı değildir. Öğretmenlerin tutum ve davranışları öğrencilerin yaşamları boyunca kalıcı etkiye sebep olabilir. Bu etki olumlu olabildiği kadar olumsuzda olabilmektedir. Bu nedenle gelişim döneminde öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çözümü ve bu süreçte sergilenen davranışlar içerisinde öğretmen tutum ve tavırlarının etkisi yadsınamaz. Olumlu davranışların etkisi bir o kadar güçlü iken olumsuz davranışların ise izi silmek bir o kadar zordur. Öğretmen öğrenci ilişkisi aynı zamanda okul içi davranışlara da etki etmektedir. Öğrenci ve öğretmenler arasında ki iletişim iyi boyutta olması öğrenme sürecine de olumlu katkı sunmaktadır (Başar, Doğan, Şener, Uzun, & Topal, 2018: 3).

Film üzerinden öğretmen ve idare tutumu yorumlanacak olursa ilk örnek beden eğitimi öğretmenidir. Erik'in yüzmedeki başarısını fark eden öğretmen onunla motive edici bir şekilde konuşmaktadır. Bu durum Erik'in okul ortamında aktif olmasında olumlu bir etkiye sahiptir.

34' 15''

Beden Eğitimi Öğretmeni: Suda kendini evinde gibi hissediyorsun değil mi? Bak okul şampiyonası noelden hemen önce.

Eric: Merak ediyorum neden Leven Hausa kupası diyorlar?

Bede Eğitimi Öğretmeni: Büyük ödülü babası koydu çünkü..muhtemelen bu yıl oğlu kazanacağı içindir. Ama onu zorlayacak biri olduğunu biliyorum.

Eric: Bilmiyorum

Bede eğitimi Öğretmeni: Bir antrenör için en kötü şey nedir biliyor musun? Gerçek bir yeteneğin ziyan olup gitmesi ve dirilmeden yok olması. Buna izin verme. Sana düşman kazandırır bile.

Eric: Kazandım bile.

Beden Eğitimi Öğretmeni: Sen de göster onlara, dürüstçe savaş. O kupayı kaldırmak için Leven Hausa soyadına ihtiyaç olmadığını göster onlara tamam mı? Alt bir okuldan gelen birinin bunu başaracağını göster onlara.

Eric : Öyle mi dersin?

Beden Eğitimi Öğretmeni: Evet. Elbette. Neden olmasın ki? Spor demokrasidir Eric. Bunu iyi düşün.

55' 45''

Beden eğitimi Öğretmeni: Elimizdeler. Start alırken diskalifiye olmamaya dikkat et.

Eric: Sonuç şimdiden...

Beden eğitimi Öğretmeni: Sen de bu yüzden kazanacaksın. Göster onlara hadi.

Eric: Kazanırsam ne olacak?

Beden eğitimi Öğretmeni: Dokunulmaz olacaksın. Söz. Şeref sözü veriyorum.

Erik bahsi geçen okul kupasını kazanır. Ancak öğretmenin bahsettiği gibi dokunulmaz olmaz. Aksine okulda daha çok göze batar ve konsey üyelerinin kaba ve şiddet içerikli davranışlarına maruz kalır. Konsey üyeleri Erik'i tahrik etmek için okuldaki en yakın arkadaşı Pierre 'e şiddet uygularlar. Bu baskıya dayanamayan Pierre Okulu terk eder. Bu durumun Erik'in davranışlarına yansıma şekli diyalog örneklerinde mevcuttur.

66' 15''

Beden eğitimi Öğretmeni: Eric!,Eric! Bu dönem antrenmanları nasıl organize edeceğimizi buldum.

Eric: Ben artık yokum.

Beden Eğitimi Öğretmeni: Ne?

Eric: Ben artık yüzmeyeceğim.

Beden eğitimi Öğretmeni: Ne diyorsun sen? Bunu yapamazsın.

Eric: Yaparım.

Beden Eğitimi Öğretmeni: Ama Sen bu okulun gördüğü en iyi yüzücüsün.

Eric: Bana dokunmayacaklarını söyledin. Şeref sözü vermiştin. Ama burada şerefin bir anlamı yokmuş. Bunu sen de biliyorsun.

Film içerisinde öğretmen ve idare tutumuna bir diğer örnek ise kovulduğu okulun müdürü ve Eric arasında geçen diyalogdur. Filmde gösterimi 2'6''

2' 6''

Öğretmen: Birinci derecede darp. Daimi şiddet. Bu söylediklerimi anlıyor musun? Bu işin sonu nereye varacak?(Eric'in dövdüğü öğrencinin ailesine dönerek)Sizi temin ederim bu okulun müdürü olarak bugüne dek senden daha acımasız birini görmedim. Hayvani güdülere bu kadar teslim olunmaz. Eric Ponti!!!! Beni iyi dinle! Bu okuldaki bazı hocaların derslerindeki durumunu takdir ediyor olmaları davranışlarını haklı çıkarmıyor, tam tersine daha kötü bir hale sokuyor. Evet. Akıl alır gibi değil. Son derece endişe verici ve ürkütücü. Senin gibiler sadece tek kelime ile anlatılabilir. Sadece kötü. Senin gibilere ancak kötü denilebilir. Su katılmamış bir kötülük. Bu ülkede hiçbir liseye kabul edilemeyeceğini bilsen iyi olur. Şimdi gidebilirsin.

Bu diyalogda arkadaşlarına şiddet uyguladığı için okuldan atılan bir öğrenci ve müdür arasında geçen konuşma yer almaktadır. Şiddet öğrenilen bir kavramdır. Nitekim Eric de şiddeti üvey babasında tanımıştır. Okul müdürü, Eric'in aile öyküsü hakkında bilgi sahibi olsaydı kavgacı tutum ve davranışlarını daha net ve etkili bir şekilde anlamlandırabilirdi. Öğrencilerin olumsuz davranışlarının önlenmesi için öğrenci, aile ve okul arasında kurulacak üçgende bağlantı rolünü okul sosyal hizmet uzmanı yapmaktadır. Öğrenci ve çevresinin daha iyi tanınması yaşanan ve yaşanacak olan olumsuz davranışların engellenmesinde önemli bir role sahiptir. Bu veriler okul sosyal hizmet uygulamasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

16' 30''

Yohan : Aynı sınıfta olduğumuzu duydum, Yohan.

Eric: Eric

Yohan: Stoholmden geldin değil mi?

Eric: Evet Vasastan

Yohan: Ben de kosolsten.

Eric Sınıflara göre mi oturtuyorlar.

Yohan: Evet ama bir miktar üst sınıflarla da karıştırıyorlar. Son sınıf öğrencileri de var. Burda hep böyleymiş. Her okulun kendi gelenekleri vardır hikâyesi. Burda herkes soyağacına göre yerleştiriliyor.

Eric: Aristokrat olmayanlara ne oluyor?

Yohan: Cüzdan şişkinliğine göre oturuyorlar.

Eric Ya diğerleri

Yohan: Onların burda işi yok. Bu kadar basit. Bunu istediğin gibi yorumlayabilirsin?

Bir Arkadaş: babası sosyal demokrattır.

Eric: Ne?

Bir Arkadaş: Ya senin baban?

Eric: Seni ilgilendirmez.

Silverhaim: Yanlış mı duydum? Sen. Yemekte böyle mi konuşulur.

Bir arkadaş: Ben hiçbir şey demedim.

Silverhaim: Gel.

Bu diyalogun sonunda öğrenci konseyi başkan yardımcısı Dahlén, öğrencinin kafasına bıçakla vurur. Bu esnada öğretmenler de yemek yemekteler. Aynı ortamda bulunmalarına rağmen müdahale etmezler. Okulda kurallar öğrenci konseyi tarafından belirlenmiştir. Lakin bu kurallar sadece konsey dışında kalan öğrenciler için geçerlidir. Bu noktada okul ortamında disiplin eksikliği olduğu açık bir şekilde ortadadır.

Yapılan çalışmalarda okulların disiplin uygulamaları ile akademik başarısızlık yaşayan öğrencilerin psiko-sosyal işlevsellikleri arasında doğrudan bir ilişkiye rastlanmıştır. Okul disiplini öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarını direkt etkilemektedir. Ayrıca disiplin uygulamaları öğrencilerin okula bağlılığına da etki etmektedir. Ancak okul ortamlarında disiplini sağlamak idare, öğretmenler ve rehberlik servislerinin zahmetli ve karmaşık sorumlulukları arasındadır. Bu süreçte bilgi ve uygulama temeline sahip olmak önemlidir. Bu bulgular okul disiplini, öğretmen ve idare tutumu konularını sosyal hizmet uzmanlarının da ele alabileceğinin önemli bir kanıtıdır (Selçuk, 2020).

TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tartışma

Toplumsal sermayemizin büyük kaynağını oluşturan çocuklar ve gençler zamanının çoğunu okullarda geçirmektedir. Okulların insan kaynağını yetiştirmesi ve geliştirmesi toplumu harekete geçiren önemli bir güçtür. Dolayısıyla bireyin ve toplumun kalkınmasında okulların payı büyüktür. Eğitim ve öğretimin başat kurumu olan okullarda meydana gelen sorunlar çözülmeden bireysel ve toplumsal gelişmeler eksik kalacaktır. Okullar toplum ve bireye sunduğu hizmetten dolayı çok boyutlu ve disiplinler arası bir çalışma gerektiren sosyalizasyon kurumlarından biridir. Ne yazık ki okullarda yaşanan aksaklıklar, eğitim kalitesini ve öğrencilerin akademik gelişim düzeyini olumsuz etkilemektedir. Okullarda istenmeyen davranışların görülmesi, bireysel ve kişilerarası çatışmalara zemin oluşturmaktadır. Araştırmada değinildiği üzere okul sorunları, birbirleriyle bağlantılı ve çok yönlü ele alınması gereken konulardır.

Sosyal hizmet müdahalesi, temelinde koruyucu-önleyici, değiştirici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici işlevlere sahiptir. Söz konusu işlevler okul sosyal hizmeti müdahalesinde de etkindir. Öğrencilerin okullarda karşılaştıkları problemler okullar, bulundukları ülke ve şehirlere göre farklılık gösterse bile okul terki, şiddet, okul fobisi, akran zorbalığı gibi sorunlar evrensel boyuttadır. Bu araştırmada, sosyal hizmet disiplininin uygulama alanı olan okul sosyal hizmetinin, okullarda öğrencilerin karşılaştıkları problemlere çözüm üretilmesi noktasında misyon sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal hizmet, felsefesi gereği bireyi çevresi içerisinde ele alan ekolojik temelli bir müdahale biçimi benimsemiştir. Sosyal hizmetin bu yönü çalışmada bahsi geçen problemlerin çözümünde zorunlu gereksinimleri karşılamaktadır. Ayrıca sosyal hizmetin multidisipliner bir meslek olması diğer bilim dalları ve meslekler ile işbirliğini kolaylıkla sağlaması sorunların çözümünü kolaylaştırmaktadır.

Okul sosyal hizmeti uygulamasının Türkiye’de ki gelişimi proje uygulamalarının ötesine geçememiştir. Uygulanan projelerde sunulan hizmetler ise sorunlar karşısında sınırlı kalmıştır. Bu durum okul sosyal hizmetinin resmi uygulamasının önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca alana dair yapılan akademik çalışmaların sayısının az olması okul sosyal hizmetinin kendi alt yapısını oluşturmasını zorlaştırmıştır. Okul ve öğrenci sorunlarının ele alındığı bu çalışmanın alan ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Uygulamaya dayalı olan sosyal hizmet mesleği özelinde yapılan akademik çalışmaların alana dair sorun ve gereksinimlerin tespitini kolaylaştırırken çözüm üretme noktasında da somut örnekler sunmamıza fayda sağlayacaktır.

Sanatın varlığı insanoğlunun varlığı kadar eskidir. Sanatsal faaliyetlerin oluşabilmesi için insanın varlığı gereklidir. Araştırmada sanatsal faaliyetler ve toplum gerçekliği arasında diyalektik bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumun geçirdiği evreler, değişimler doğrudan sanatçıyı ve sanatı etkilemektedir. Sanat toplumu ayna gibi yansıtır. Toplumsal kurumlarda yer alan sorunlar sinemada estetik dürtüler ile işlenmiştir. Çalışma sonucunda sosyal bilimlerde sanat ve toplum ilişkisini açıklayan çalışmaların daha çok sosyoloji alanında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumla iç içe olan bir meslek olarak sosyal hizmet alanında da sanat ve toplum ilişkisini anlatan çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Çalışma sonucunda sosyal hizmet, toplum ve sanat ilişkisini açıklayan çalışmaların yapılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuçlar

Okullarda ortaya çıkan geniş yelpazeli sorunların çözümünde tek bir meslek yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle okul sosyal hizmeti, multidisipliner çalışan bir meslek alanıdır. Okul ortamlarında meydana gelen problemlerin çözümünde okul sosyal hizmet uzmanları birçok rol üstlenmek zorundadır. Bu roller okul ve öğrenci ihtiyaçlarına göre farklılık gösterir.

Uygulamaya dayalı bir disiplin olan sosyal hizmet için metodolojik çalışmalar büyük bir öneme sahiptir. Türkiye’de okul sosyal hizmeti alanında yapılan akademik çalışmalar dar bir alanı kapsamaktadır. Okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesinden önce alana dair yapılan akademik çalışmalar, olası problemlerin tespiti ve çözüm önerilerine yönelik somut öneriler sunması bakımından büyük bir önem ve yere sahiptir. Bu açıdan söz konusu çalışmanın okul sosyal hizmetinin uygulamaya geçirilmesi öncesinde pratik bir yarar ve mevcut alan birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de aile ve okul işbirliği çalışmaları veli toplantıları ile sınırlı kalmaktadır. Aile katılımının yeterli düzeyde olmaması öğrenci davranışlarına ve okul ortalarına olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Çocukların sosyalleştiği ilk yer ailedir. Aile içerisinde öğrenilen yaşam biçimi çocuğun diğer sosyalleşme alanlarında da kendini gösterir. Bir başka deyişle aile ilişkileri çocukların okul ortamında davranış biçimlerini etkiler. Öğrencilerde istenilmeyen davranışlar gözlemlendiğinde aile içi ilişkilerinde incelemesinin ve buna göre bir müdahale yöntemi seçilmesi problemleri giderilmesinde etkili olacaktır.

Araştırmanın alt problemlerinin çözümüne yönelik bir diğer önemli sonuç ise okulların hiyerarşik yapısında ortaya çıkan denge bozukluğunun okul ortamında istenmeyen davranışların görülmesine neden olduğudur. İdare, veli, öğretmen, personel ve öğrenci sistemlerinden herhangi birinde meydana gelen bozukluk okul iklimine olumsuz şekilde yansımaktadır. Bu nedenle sistemler arasında denge sağlayıcı bir unsura ihtiyaç vardır. Okul sosyal hizmeti çalışmaları ile bu ihtiyacı giderebilecek ve okul kültürüne olumlu etki katkı sağlayacak niteliğe sahiptir.

Ülkemizde okul fobisi, devamsızlık, okul erken terki gibi sorunlar ciddi boyutlardadır. Bu sorunun çözümünde öğrencilerin okula bağlılığının artırılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okula bağlılığın artması için okul temelli sorunların çözülmesi gereklidir. Okul sosyal hizmeti ihtiyaç duyulan çözümleri üretebilen profesyonel bir meslek alanıdır.

Şiddet ve zorbalık, okul ortamlarında ve çevresinde artan problemler arasındadır. Şiddet ve zorbalık okul terkine hatta ölüme sebep olabilecek kadar ciddi bir sorundur. Bu nedenle böylesine mühim bir sorunun giderilmesinde sunulacak hizmet kalitesi hayati öneme sahiptir. Zorbalık ve şiddet sorunu sosyal servislerde görevli sosyal hizmet uzmanları tarafından yapılacak işbirlikleri ve farkındalık çalışmaları ile önlenabilir.

İlk kullanım yaşının giderek küçüldüğü bağımlılık sorununda okul faaliyetleri önemlidir. Öğrenciler arasında yaygınlaşan madde bağımlılığı sorununun çözümünde sosyal hizmetin koruyucu önleyici rolü ön plandadır. Özellikle okul ve çevresinde her türlü uyuşturucu maddenin erişiminin engellenmesi ve kullanımına yönelik yapılacak farkındalık faaliyetleri önemlidir. Ancak bu faaliyetlerin öğrencilerde merak duygusunu arttırmasına sebep olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bağımlılığa yönelik sunulan hizmetlerin profesyoneller tarafından yürütülmesi elzemdir.

Akademik başarısızlık nedenleri incelendiğinde karşımıza çık fonksiyonlu bir denklem çıkmaktadır. Bu denklemin çözümünde sosyal hizmetin probleme bakış açısı kolaylaştırıcı niteliktedir. Toplumda bütün öğrencilerin tüm derslerde yüzde yüz başarılı olması imkânsız bir durumdur. Ancak öğrencinin akademik başarısını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması başarı yüzdesini arttırmaktadır. Okul sosyal hizmeti, akademik başarısızlığı öğrenci, aile, okul ve müfredat başlıkları altında ele almaktadır. Akademik başarısızlığın çözümünde rehber öğretmenler ile ortak çalışan sosyal hizmet uzmanı kolaylaştırıcı bir misyona sahiptir.

Araştırmada çıkan sonuçlardan bir diğeri ise, sanat ve toplum arasındaki ilişkide sinemanın önemli bir payı olduğudur. Beyaz perde, toplumsal gerçekliği yansıtmakla yetinmez aynı zamanda verdiği seyir zevkiyle toplumun sanal ile ilişki kurmasını sağlamaktadır. Sinema sanaldır ancak bu sanallık toplumun gerçekliğini ve geleceğini gözler önüne sermektedir. Burada önemli olan filmde neyin, neden ve nasıl aktarıldığıdır. Araştırma sonucunda çıkan önemli bir sonuç da sanat ve toplum arasındaki bu ilişkinin karşılıklı etkileşim halinde olduğudur.

Öneriler

1. Okul ve çevre odaklı problemler öğrencinin okuldaki davranışlarını etkiler. Okul sosyal hizmet uzmanları tarafından sunulacak okul temelli eğitim programları ile sorunların çözümü kolaylaşmaktadır. Sosyal hizmet disiplini bireyi çevresi içerisinde ele alan bir müdahale biçimi benimsemiştir. Bu nedenle okulda öğrenci sorunlarının en aza indirilmesi için okul sosyal hizmeti uygulaması gereklidir.
2. Eğitim sistemi ve politikaların temel amacı eğitimde başarıdır. Ülkelerin eğitim düzenlemeleri bütün öğrenciler için standart düzeydedir. Ancak standart eğitimdeki ölçüler öğrencilerin kişisel sorunları ve çevreleri ile yaşadıkları problemlere çözüm sunmakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle eğitim alanında yapılan düzenlemelerin amacına ulaşabilmesi için öğrenci sorunlarına yönelik bireysel müdahale planı gerçekleştiren okul sosyal hizmeti için radikal düzenlemeler gereklidir. Okul sosyal hizmetinin sürdürülebilir ve kalıcı olabilmesi için bu değişimler önem arz etmektedir. Okul ve öğrencilerle alakalı düzenlemelerde sosyal hizmet uzmanları da söz sahibi olmalıdır. Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığı'nda sosyal hizmet uzmanı istihdam edilmelidir.
3. Okul sosyal hizmeti Türkiye'de uygulanmadığı için sosyal hizmetin okullardaki etkisinden somut şekilde bahsetmek pek mümkün değildir. Bu konuda yegâne somut kaynağımız Konya ilinde 2017-2019 yılları arasında uygulanan projenin tüm ayrıntılarıyla anlatıldığı “Okul Sosyal Hizmeti Uygulaması” başlıklı çalışmadır. Bu nedenle diğer okul sosyal hizmeti projesinde bulunan meslek elemanları ve akademisyenlerin çalışmalarını bir başlıkta toparlayıp yayınlaması hem mesleki gelişime hem de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
4. Sanatsal faaliyetler birey ve toplumlar için boş zamanı değerlendirmekten fazlasıdır. Sanatın var olan problemleri dile getirmesi kadar çözüm üreten hatta iyileşmeye katkı sağlayabilecek potansiyeli mevcuttur. Özellikle sosyal hizmet ve sanat özelinde yapılacak çalışmalar toplumsal sorunlara karşı farkındalıkları yükseltmek için gereklidir.

KAYNAKÇA

- Abay Çelik, Z. E. (2019). Göç ve Kentleşme Sürecinde Türk Sinemasında Aile:Gurbet Kuşları Filmi Örneği. *4. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi* (s. 241-254). Yalova: Emel İslamoğlu.
- Abay, A. R., & Keleşoğlu, F. (2016). Okul Sosyal Hizmeti Perspektifinden Lise Öğrencilerinin Akademik Başarı Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* , 6 (11), 9-25.
- Acar, N. (2020). Sosyal Teori: Pozitivizm ve Hermenötik Metodoloji Üzerine Bir Değerlendirme. *Bilim Armonisi* , 3 (1), 71-79.
- Aksoy, K. (2006). Lise Öğrencilerinin Bağımlılık Yapan Maddelere İlişkin Tutumlar ve Bu Tutumlara Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi* . Malatya.
- Aktan, M. C. (2016). Türkiye’de Okullarda Öğrencilerin Karşılaştıkları Problemler ve Okul Sosyal Hizmeti . *International Journal of Social Sciences and Education Research* , 2 (1), 244-254.
- Aktan, M. C. (2018). *Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Yapılandırılması: Gereksinimler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Aktürk, İ. (2019). Bağımlılık ve Sosyal Hizmet. İ. Aktürk, Ö. F. Bozdoğan, G. Çuhacı, K. Ögel, G. M. Şimşek, & N. Tokluoğlu içinde, *Bağımlılıkta Sosyal Hizmet Uygulamaları* (s. 63-78). İstanbul: Yeşilay Yayınları.
- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim Kurumu Öğrencilerinin Devamsızlık ve Okul Terki Nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 8 (2), 167-192.
- Alptekin, K., Erdoğan, B., Akbaba, O., Eroğlu, Z., & Yeğin, K. (2019). *Okul Sosyal Hizmeti Uygulaması*. Konya: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Altinkurt, Y. (2015). Öğrenci Devamsızlıklarının Nedenleri ve Devamsızlığın Akademik Başarıya Olan Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (20), 129-142.
- Apak, H. (2018). *Sosyal Hizmet ve Maneviyat*. İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Arslan, Y. (2015). Okullarda Yaşanan Şiddet Olaylarının Düzey ve Dinamiklerini Anlamak: Batman Merkez Örneği/ Türkiye. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 4 (5), 1-17.
- Aslanargun, E. (2007). Okul- Aile İş Birliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi* (18), 119-135.
- Aykara, A. (2011). Kaynaştırma Eğitimi Sürecindeki Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler ve Okul Sosyal Hizmeti. *Toplumla Sosyal Hizmet* , 22 (1), 63-84.

Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bakanlığı, M. E. (2018, 7 11). *Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı*. 10 25, 2020 tarihinde Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü: <https://oygm.meb.gov.tr/www/mesleki-calisma-donemi-ve-aday-ogretmen-yetistirme-programi-ornek-film-listesi/icerik/672> adresinden alındı

Başar, M., Doğan, M. C., Şener, N., Uzun, Ö., & Topal, H. (2018). İlkokulda Öğretmen İletişimi ve Sonuçları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi* , 4 (1), 1-17.

Başkanlığı, İ. B. (2019). *Türkiye Uyuşturucu Raporu*. Ankara: EGM Yayın.

Bozdoğan, Ö. F. (2019). Sosyal Hizmet Uzmanının Bağımlılık Alanında Görev ve Sorumlulukları. K. Ögel içinde, *Bağımlılıkta Sosyal Hizmet Uygulamaları* (s. 79-92). İstanbul: Yeşilay Yayınları.

Bulut, S. (2008). Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırması Yöntemiyle İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 8 (2), 23-38.

Cebeci, S. (2014). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Çalık, T., & Kurt, T. (2010). Okul İklimi Ölçeği'nin (OIÖ) Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim* , 35 (157), 167-180.

Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde Akran Zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 24 (1), 81-92.

Çarkıt, E., & Bacanlı, F. (2020). Okullarda Akran Zorbalığı: Öğretmen Görüşlerine Göre Nitel Bir Çalışma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* , 15 (24), 2545-2583.

Çetintaş, E., & Gökçeaslan Çiftci, E. (2017). *Engellilere Yönelik Tutumlar ve Okul Sosyal Hizmeti*. Ankara: Ürün Yayınları.

Dağ, A. (2017). *Okul Sosyal Hizmeti*. İstanbul : Açılım Kitap.

Dağ, A. (2019). *Okul Sosyal Hizmetinde Temel Kavramlar*. İstanbul: Bir Yayıncılık.

Diken, B., & Laustsen, C. B. (2016). *Filmlerle Sosyoloji*. İstanbul: Metis Yayınları.

Duman, N. (2000, Nisan). Ankara Liselerinde Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Öğrenci Grupları Okul Sosyal Hizmeti. *Doktora Tezi* . Ankara.

Duman, N., Önal Dölek, B., Gökçeaslan Çiftçi, E., Karakuş, B., & Aktan, M. C. (2016, Şubat). Millî Eğitim Bakanlığında Sosyal Hizmet Mesleği ve Okul Sosyal Hizmetinin Görev ve Sorumlulukları Raporu. *Sosyal Hizmet* , 8-19.

Dupper, D. R. (2013). *Okul Sosyal Hizmeti Etkin Uygulamalar İçin Beceri ve Müdahaleler*. (Y. Özkan, & E. Gökçeaslan Çiftci, Çev.) İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri.

Duyan, V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.

- Enderun, M. A. (2012). *Beyaz Perdenin Din Algısı*. İstanbul: Işık Yayınları.
- Eyce, B. (2000). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* , 1 (4), 223-244.
- Eyce, B. (2000). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* , 1 (4), 223-244.
- Gökçearslan Çiftçi, E., & Gönen, E. (2011). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet* , 22 (2), 149-160.
- Gökkaya, E. K. (2020). Hastalıktan Sanata Sanattan Sağlığa. H. Erbay içinde, *Sağlık Bağlamında Edebiyat, Sanat ve Tarih* (s. 51-63). Çanakkale: Rating Academy Ar-Ge Yazılım Yayıncılık.
- Güdek, K. (2013). *Birey ve Aile Sosyal Çalışma*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Güloğlu, F. K. (2020). Dezavantajlı Gruplar Kavramı Üzerine Tartışmalar ve Dezavantajlılığa Bütüncül Bir Bakış. M. Serdar içinde, *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet* (s. 9-39). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Gürol, D. T., & Uzman, M. O. (2008). Madde Bağımlılığı Açısından Riskli Adölesanlar. *Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*. 63, s. 65-68. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi.
- Hatipoğlu, A., & Kavas, E. (2016). Veli Yaklaşımlarının Öğretmen Performansına Etkisi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 5 (4), 1012-1034.
- İnce, C. (tarih yok). SOL SERMAYE VE AKADEMİK BAŞARI.
- İnce, C. (2014). Sosyal Sermaye ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkinin Sosyolojik Bir Analizi:Şanlıurfa'da Bir Alan Analizi. Eskişehir.
- Işık, A. (2018). Türkiye'de Madde Bağımlılığıyla Mücadelede Bir Sosyal Politika Uygulaması Olarak Okul Sosyal Hizmetinin Önemi . *Toplum ve Sosyal Hizmet* , 29 (1), 208-227.
- Jarolmen, J. (2017). *Okul Sosyal Hizmeti Bir Uygulama Kılavuzu*. (Y. Özkan, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemi:Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karataş, K., Gencer, T. E., Çalış, N., & Ege, A. (2016). Öğrenci Sorunlarının Sosyal hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi. *Sosyal Hizmet Dergisi Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı* , 70-80.
- Kartal, S., & Eryılmaz Ballı, F. (2020). Okul Terki Araştırmaları: Sistematik Bir Analiz Çalışması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 10 (2), 257-278.
- Kuli, G., & Yıldırım, Ş. (2019). Rehberlik Öğretmenlerinin Okul Sosyal Hizmetine İhtiyaç Duydukları Sorun Alanlarının Belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet* , 30 (2), 555-582.
- Kültür ve Sanat*. (2004, Mayıs 7). Kasım 20, 2020 tarihinde Ntv: <http://arsiv.ntv.com.tr/news/269013.asp> adresinden alındı

- Öner, F. K. (2018). Sanat Antropolojisinin Sanat Eleştirisi Açısından Önemi. *Folklor/Edebiyat* , 24 (95), 95-104.
- Öner, U. (1989). Psikiyatri ve Sinema. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 725-734.
- Özateş, Ö. S. (2010). Sosyal Hizmet Etiğinin Felsefi Temelleri. *Tolum ve Sosyal Hizmet* , 21 (1), 85-97.
- Özbesler, C., & Duyan, V. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. *Eğitim ve Bilim* , 34 (154), 17-25.
- Özbesler, C., Çoban, A. İ., & Polat, G. (2016, Şubat). Okul Reddi, Okul Korkusu ve Ayrılma Anksiyetesi Tanısı Alan Vakaların Tedavisinde Okulda Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü . (S. H. Derneği, Dü.) *Sosyal Hizmet* , 81-86.
- Özdemir, M. (2017). Sosyal Adalet Liderliği, Okula Yönelik Tutum ve Okul Bağlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi . *Eğitim ve Bilim* , 42 (191), 267-281.
- Özdoğan, B. (1986). Okul Fobisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 19 (1), 239-247.
- Özkan, Y., & Selcik, O. (2016). Okul Sosyal Hizmeti'nin Okul Erken Terki Üzerine Potansiyel Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 9 (43), 1275-1281.
- Özkan, Y., & Selcik, O. (2016). OKUL SOSYAL HİZMETİ'NİN OKUL ERKEN TERKİ ÜZERİNE POTANSİYEL ETKİSİ . *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 9 (43), 1275-1281.
- Read, H. (2018). *Sanat ve Toplum*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Rençber, B. (2020). Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Konumu ve Gerekliği. *TESAM Akademi Dergisi* , 7 (1), 11-36.
- Sayım, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Selçuk, O. (2020). *Okul Sosyal Hizmeti ve Onarıcı Adalet*. ankara: Pegem Akademi.
- Şentürk, Ş. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Ana-Baba Tutumları ve Suçun Nedenleri. *Disiplinler Arası Eğitim Araştırmaları Dergisi* , 2 (3), 38-48.
- Şimşek, R. (2020). Nitelikli Okullar İçin Bir Uygulama: Okul Sosyal Hizmeti. *Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi* , 4 (1), 97-100.
- Talu, E., & Elmas, İ. A. (2020). Ergenlerde Akran Zorbalığını Konu Alan Klass Adlı Filmin Ekolojik Sistemler Kuramı Açısından İncelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* , 1 (2), 99-123.
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri*. (A. Karatay, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.
- Tezcan, M. (2019). Okulda Başarısızlık ve Önlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 17 (1), 385-388.

- Tezcan, M. (1984). Okullarda Başarısızlık ve Önlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 17 (1), 385-388.
- Ünüvar, P. (2010). Aile Katılımı Çalışmalarına Yönelik Ebeveyn ve Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 18 (3), 719-130.
- Yeşilkayalı, E. (2016). Okul Sosyal Hizmeti Uygulamasında Yaklaşım ve Model Örnekleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 18 (1), 135-152.
- Yeşilkayalı, E. (2017). OKUL SOSYAL HİZMETİNDE OKUL BAĞLANTILI HİZMETLER. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ* , 15 (3), 169-188.
- Yıldırım, R. (2012). Akran Zorbalığı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 10 (2), 39-51.
- Yılmaz, E. (2008). TOPLUMSAL DEĞİŞME VE SANAT İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DENEME . *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (20), 35-45.

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul ve liseyi Elazığ'da okuyan Şimşek, 2018 yılında Bingöl Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılı Şubat ayında Yalova Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Lisansüstü Öğrenci Kongresinde “Okul Sosyal Hizmetinin Koruyucu Önleyici Rolünün Okul İklimine Etkisi” başlıklı bildiri sunumunu gerçekleştirdi. Yazarın 2020 yılında Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanan “Okul Sosyal Hizmeti” başlıklı çalışması bulunmaktadır.

